

IV Універсал
Народу України! Твоєю силою, волею,
словом стала на землі Українсь-
кій вільна Народня Республіка
справдила божоїшнє давнє мрєя...

**ВОСТАП
ВОЙНАРЕНКО**
ПРО
САМОСТІЙНІСТЬ
УНІР.

Своєму Найвищому органу і На-
дсати ме рішати про федеративний
зв'язок з народніми республіками
бувшої Російської Держави....

1918 року Українська
Центральна
Рада

ОСТАП ВОЙНАРЕНКО

*Делегат зі Слобожанщини на Перший Український З'їзд з 1917 року,
Член Головної Управи Всеукраїнської Спілки "Просвіт";
Співробітник Міністерства Народної Освіти за УНР і Гетьманщини.*

ПРО САМОСТІЙНІСТЬ У.Н.Р.

**ДЕ, КОЛИ І ЯК ВОНА ПРОГОЛОШУВАЛАСЬ
ТА ЯКИЙ БУВ ЇЇ ЗМІСТ**

(Спогад наочного свідка)

*Проект зі збереження
видавничої спадщини
української еміграції
bohustavskyj@gmail.com*

Вінніпег, Канада

1966

Лос Анджелес, ЗДА

“Справедливість — це чеснота, яка дає кожному те, що йому НАЛЕЖИТЬСЯ”.

Св. Августин

“Моліться Богові одному,
Моліться ПРАВДІ на землі...”

Тарас Шевченко

“Хто минувшини не знає, той за будучність НЕ ДБАЄ”
Богдан Лепкий

Початок січня 1918 року. Замість вертатись з різдвяних вакацій до Сосницької Дівочої Гімназії, щоб продовжувати вчителювання, намагаюсь дістатися до столиці України для її оборони, бо московські більшовики вже захопили Слобожанщину, велику частину Полтавщини й Чернігівщини та посуваються в напрямку Києва. Іду окружним шляхом, по тих залізницях, що вже були в руках червоних москвинів.

Зі станції Водяної, що на Слобожанщині, щасливо доїхав до тієї станції Полтави, що була в її південній частині. День, чи й довше, очікував на потяг, щоб коротшою дорогою дістатись до Києва. Але, не дочекавшись відповідного потяга, сів на цей, що їхав трохи в іншому напрямку. Не доїжджаючи до станції Кобиляки, потяг зупинився в полі. Його затримала якась більшовицька застава. За якийсь час і до мого вагону увійшло з півдесятка більшовиків з крісами та наганями (пістолями) в руках і почали вимагати “документів” та “ревізувати” кукерки, валізки та всілякі клунки, з якими їхали по дорожники.

*Видано старанням Товариства Прихильників
Української Історичної Правди
і коштом одного з його членів*

Printed in Canada

Це нагнало мені неабиякого ляку, бо в куферку мав свого козацького жупана й високу смушкову сиву козацьку шапку з чудовим малиновим шликом та срібною китицею. Що ж робити? Як себе рятувати від певної смерті? Ці думки, немов сполохані пташки в клітці, билися, налітаючи одна на одну, а тут чуо все ближче й ближче зимо-офіційне:

— Таварищі, підготуйте документи!

Почувши “прекрасний російській язик”, мені по тілі ніби мурахи забігали... Ну й вскочив у халену — промайнуло в думці. Але щось підказало вдавати себе безтурботним, усміхеним. Знову ж, добре знання московської мови, яку опанував під час студій у Московському університеті, так що вже ніхто з москвинів не окликав мене “хахлом” — це ще більше скріпило мою певність, що все покінчиться добре. Тож, коли тих кілька, озброєних до зубів большевиків наблизились до мене, я спокійно відчинив свого гаманця й перебираючи всілякі папірці, натрапив на посвідку, що в свій час викликала в мене велике обурення, але в ту хвилину зробила мене легким, як пух! Не ханаячись, я витягнув її, проказавши одне слово:

— Пожалуста!

Один з москвинів перечитав. Якось приємно кинув оком і висловив жаль, що потяг далі не може їхати, бо там “українські бадіти да гайдамакі” та що на місце мого призначення, я маю їхати іншою залізницею. Я ще з більшою московською “скарагаворкою” подякував йому й на тому все покінчилось, бо ніхто з большевиків не казав мені відчиняти мого куферка. Та коли вони одійшли й той, що перечитував мого “дакумента” ще й побажав мені “счастли-вой дарогі”, мною затрусило, як у пропасниці...

Що ж то був за “дакумент”, що так заімпонував москвинів? Ось його зміст: “Учитель Сосніцкой

Женской Гімназії” — далі йшло моє перше ймення, по батькові та прізвище — “атпущен на Раждественскіє канікули в Харькавскую Губернію і ва все гарада Рассійскаво Гасударства”.

Коли, відїжджаючи зі Сосниці на Різдвяні Вакації, я отримав ту, московською мовою написану посвідку за підписом директора гімназії Степана Таратути, я ледве стримався, щоб у його присутности не порвати її на шматки й не кинути йому під ноги... Справа в тому, що вже навчання провадив українською мовою й з рештою до навчальників говорив лише по-українському, я і з самим директором гімназії. Бо серед навчальників, включно з директором, не було ні одного москвина, а деякі з них і зі мною вживали виключно української мови. Та якби там не було, але саме та посвідка, написана московською мовою, врятувала мені життя. Бічними залізничними шляхами й з витратою довшого часу, хоч вкрай вишнаний від довшого неспання, все ж щасливо дістався до столиці України, до тоді ще справді Золотоверхого Києва!

Саме в той час формувався з середньошкільників та студентів київських гімназій і високих шкіл — Студентський Курінь. Бо хоч справжнього Українського Війська в Києві не бракувало, але большевицькою та соціалістичною пропагандою, а зокрема й протимілітарною політикою соціалістичної Центральної Ради, що викидала зі столиці перші козацькі полки на фронт для **оборони Росії**, що за допомогою московського війська, розбріла Полк ім. Гетьмана Павла Полуботка, за те, що замість їхати боронити Росію, розбріоїв до 60,000 київської залози й захопив столицю України **в українські руки**; що наказом військового секретаря Симона Петлюри спричинилась до знищення Першого Українського Корпусу (мав

60,000 козаків, загартованих в бойовищах з лімцями) — те українське військо, що було в Києві, вже розкладалось або тримало “неутралітета”.

Той розклад захопив і мій Дорошенківський Полк, до якого я вписався десь у вересні 1917 року, але вкоротці дістав довготермінову відпустку на вчителювання до міста Сосниці, що на Чернігівщині. Тож вирішив вписатись до Студентського Куреня. Але випадково запізнавшись зі старшиною Бойового Куреня Військового Міністерства, сотником Писаренком і ще з якимсь іншим старшиною — прізвища не пригадую, — які й переконали мене вписатися до того куреня, що я й зробив. На чолі його стояв полковник Кудрявців — фаховий вояка й особисто вельми приємна та добра людина. Курінь був розташований в будинку Колегії ім. Галагана, на Фундуклеївській вулиці, недалеко від будинку, де містилась Центральна Рада.

Баротьба за Київ вже й тоді провадилась також і в самім Києві. Бойова акція, а частіше більші чи менші бойові заангажування й сутички, здебільшого провадилися за денного світла. Звичайно, на ніч така боротьба втихала, хоч не завжди і не скрізь. Вночі, часом з обох боків заторохкочуть скоростріли, де-не-де почуються стріли з рушниць або голосною луною пролунають бомбові вибухи. Це чати (патрулі) з обох ворожих боків нагадували про себе, немов спільно себе попереджували, що вступ на ту чи іншу вулицю або майдан — пильно стережеться. Щось подібного було й **24 січня 1918 року**, цебто того пріснопам'ятного й особисто для мене незабутнього вечора, чи більш було б відповідним сказати — **ночі з 24 на 25 січня 1918 року**.

Десь по вечері того вечора серед козаків пішла чутка, що Центральна Рада має проголосити само-

стійність. Пам'ятаю, що коли почув про те, якесь особливо радісне почуття полонило мое серце й душу. Мимоволі пригадались дореволюційні, царські часи, коли ще перебував на Харківському Університеті й самостійницька гетьмансько-козацька наука адвоката Миколи Міхновського... Дяка Богові — думав тоді — нарешті таки Центральна Рада та вже існуюча федеративна УНР, хоча й з великим запізненням і вже без тих **понадмільйонових** військових мас, що на провесні 1917 року **рвались** до бою за Україну, самовільно кидаючи чужі фронти, щоб, нарешті послужити Україні, а як треба, то й за неї вмерти — але все ж стає на самостійницький державний шлях.

Мабуть біля 8-ої години того вечора — точно не пригадую, — нас, кількох козаків, вже поспішало до будинку Педагогічного Музею, де містилась Центральна Рада. Думали, що вже спізнались, бо ніхто не знав, коли саме буде проголошуватись самостійність. Але коли зійшли на галерію, довідались, що ще нічого не було.

На ній вже було повно, здебільшого військової “публіки”. Козацькі жупани були всуміш з переважаними сірими військовими московськими “шинелями”. Де-не-де чорніли й студентські “шинелі”. Але не бракувало й вбраних по цивільному, хоч тоді, як вже існувала федеративна УНР, чимало інтелектуалів воліло ходити в салдатських “шинелях”, щоб не наражати себе на окликування призириливими словами “буржуй”. А те слово, з огляду на наше соціалістичне будівництво, коли може ще й не було небезпечним для життя, але робилося все більш одіозним. Фактом є, коли мене, в листопаді місяці 1917 року, було післано зі Сосниці до Києва на закупню шкільних підручників, я тоді був убраний “по буржуйському” і це ледве не покінчилось для мене трагічно.

Що ж то був за одяг? Була то стара чорна студентська “шинеля”, що мала позолочені гудзики, яку носив уже 5 років. Та пускаючись в дорогу, я на кожний випадок, гудзики позавивав чорною матерією, а блакитні “петлиці” на комірі поодривав. Але й такий одяг замалим не коштував мені каліцтва, а може й життя. Як же саме? А ось як: їхавша в потязі розагітована соціялістами салдатня, спершу мене, “буржуя”, не пускала до вагону, а коли я все ж намагався влізти до нього через вікно — таке тоді практикувалось! — й вчепився в нього руками, в цей час потяг рушив.

Звичайно в таких випадках пасажира втягалось до середини вагону, але замість того, я почув злісні вигуки нашою рідною мовою:

— Та бий того буржуя по пальцях!..

Але до того не дійшло. Бо коли пальці, що не мали рукавиць, від зимного вітру почали костеніти і я вже відчував, що вони ось-ось одірвуться від вікна, нараз, чийсь дужі руки схопили мене пониже долонь і втягли до середини вагону. Отож, якби не чиясь добре й ще людяне українське серце, що билось під московською “шинелею” — я напевно був би скалічений, а може й забитий. Таке діялось за яких два місяці до проголошення самостійності. Пишу про це, бо напевно серед присутніх на галерії, не бракувало й людей цивільних, що були вбрані в салдатські “шинелі”.

З приїздом нової, особливо підсоветської еміграції, неводнораз доводилось не лише читати, але й чути про те, що самостійність Української Народньої Республіки проголошувалась на Софійському Майдані, що тоді, мовляв, дзвонили дзвони з дзвіниці катедралі Святої Софії, а до того ще й гармати греміли сальвами, вітаючи проголошену самостійність.

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ УРЯД (ГЕНЕРАЛЬНИЙ СЕКРЕТАРІАТ)
Сидять зліва направо: С. Петлюра, ген. секр. військових справ, С. Єфремов, ген. секр. міжнародних справ, Вол. Винниченко, голова Ген. Секретаріату й ген. секретар внутр. справ, Хр. Барановський, ген. секр. фінансів, Ів. Стещенко, ген. секр. освіти. Стоять зліва направо: П. Мартос, ген. секр. земельних справ, Мик. Стасюк, ген. секр. харчових справ, Павло Христюк, ген. писар. В овалі — ген. секр. судових справ Валентин Садовський. Праворуч угорі — М. С. Грушевський, голова Української Центральної Ради.

Але правдою є, що нічого того не було й не могло бути. Бо тоді, коли проголошувалась самостійність УНР, наша “територія” кінчалась перед Софійським Майданом, по якому того дня “дзвеніли” залітаючі й на вулицю Володимира Великого кулі, на якій недалеко містилася й сама Центральна Рада. Це саме таке “дзвонення” неводнораз доводилося наслухати й авторові цих рядків. Правда, захоплений полковником Євтимовичом і Вільними Козаками найвищий в Києві готель “Прага”, що домінував над Майданом Св. Софії, був неабиякою “фортецею”, що не підпускала ворога на цей історичний майдан, з іменням

якого сполучена не лише велич і слава велико-княжих часів, але й велич та слава Гетьмансько-Козацької України з часів “Самодержця Руського” — Великого Богдана.

Натомість є **правдою**, що 22 січня 1918 року, не лише взагалі **ніде** не проголошувалось самостійності УНР, але ще **не було** й готового Четвертого Універсалу. Тоді та й пізніше Малою Радою **дебатовались** проекти аж трьох універсалів: проф. М. Грушевського — соціяліста-революціонера, Володимира Винниченка — соціяліста-демократа та Микити Шаповала — соціяліста-революціонера. А остаточно ухваленого нею Четвертого Універсалу **було проголошено 25 січня вночі** (точніше, по 12-ій годині ночі з 24 на 25 січня, про що згадує в своїй “Історії України” й проф. Дм. Дорошенко).

Це тоді, проф. Грушевський відчинив збори Малої Ради (щось, як президія Центральної Ради) й по короткій вступній промові почав читати Четвертий Універсал. Беручи під увагу, що протягом мого понад сорок п'ять річного перебування на еміграції, я ще **ніде** й ані **однісінького разу не чув**, щоб на святах самостійності УНР той універсал прочиталось **від початку й до кінця**, тому подаю його — **повністю**. Тож, ось таким універсалом проголошувалась самостійність УНР:

“Народе України! Твоєю силою, волею, словом стала на Землі Українській Вільна Українська Народня Республіка. Справдилась колишня мрія батьків Твоїх, борців за вольности і права трудящих.

“Але в тяжку годину відродилась воля України. Чотири роки лютої війни знесли наш край і людність. Фабрики не виробляють товарів, заводи спиняються, залізниця розхитані, гроші в

ціні падають, хліба зменшилося — наступає голод. По краю розплодилися юрби грабіжників і злодіїв, особливо коли посунуло з фронту (російське) військо, счинивши криваву різню, заколот і руїну на нашій землі.

“Через все це не могли відбутися вибори до Українських Установчих Зборів в приписаний нашим попереднім Універсалом час, і ці збори, призначені на шийший день, не могли відбутись, щоб прийняти з наших рук нашу тимчасову найвищу революційну владу над Україною, установити лад в Народній Республіці нашій і організувати нове Правительство.

“А тим часом Петроградське Правительство Народніх Комісарів, щоб повернути під свою владу вільну Українську Республіку, оповістило війну Україні і нападає на нашу землі свої війська — красногвардійців, большевиків, які грабують хліб наших селян і без всякої платні вивозять його в Росію, не жалючи навіть зерна, наготовленого на засів; вбивають неповинних людей і сіють скрізь безладдя, злодіяцтво, безчинство.

“Ми, Українська Центральна Рада, зробили все, щоб недопустити до цієї братовбийчої війни двох сусідніх народів, але Петроградське Правительство не пішло нам на зустріч і веде далі криваву боротьбу з нашим народом і Республікою. Крім того, те саме Петроградське Правительство Народніх Комісарів починає затягати мир і кличе на нову війну, називаючи її до того “священною”. Знов полетється кров, знов нещасний трудовий народ повинен класти своє життя.

“Ми, Українська Центральна Рада, обрана з'їздами селян, робітників і салдатів України, на те пристати ніяк не можемо, ніяких війн піддержувати не будемо, бо Український Народ хоче

миру, і мир демократичний повинен бути як найшвидше.

“Але для того, щоб ні російське Правитель-ство, ні яке інше не ставили Україні на перешкоді установити той бажаний мир, для того, щоб вести свій Край до ладу, до творчої роботи, до скріплення революції та волі нашої, ми, Українська Центральна Рада, сповіщаємо всіх громадян України:

“Однині Українська Народня Республіка стає самостійною, не від кого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу.

“Зо всіма сусідніми державами, як-то: Росією, Польщею, Австрією, Румунією, Туреччиною, та іншими ми хочемо жити в згоді й приязні, але ні одна з них не може втручатися в життя самостійної Української Республіки. Власть у ній буде належати тільки Народові України, іменем якого, поки зберуться Українські Установчі Збори, будемо правити ми, Українська Центральна Рада, представниця робочого народу — селян, робітників і салдатів, та наш виконавчий орган, який однині матиме назву Ради Народніх Міністрів.

“І отце насамперед приписуємо Правительству Республіки Нашої, Раді Народніх Міністрів, від цього дня вести розпочаті нею вже переговори про мир з Центральними Державами цілком самостійно і довести їх до кінця, не зважаючи ні на які перешкоди з боку яких-небудь інших частин бувшої Російської Імперії, і встановити мир, щоб наш Край розпочав своє господарське життя в спокою і згоді.

“До так званих большевиків та інших напасників, що нищать та руйнують наш Край, приписуємо нашому Правительству Української Народ-

ньої Республіки твердо і рішуче взятись до боротьби з ними, а всіх громадян нашої Республіки закликаємо, не жалуючи життя, боронити добробут і свободу нашого народу. Наша Народня Українська Держава повинна бути вичищена від насланих з Петрограду насильників, які топчуть права Української Республіки.

“Незмірно тяжка війна, розпочата буржуазними правительствами, тяжко змучила наш народ, вже знищила наш Край, розбила господарство. Тепер тому мусить бути кінець.

“Одночасно з тим, як армія буде демобілізуватись, **приписуємо одпускати додому деяких салдатів, а після затвердження мирових договорів — розпустити армію зовсім; потім, замість постійної армії, завести народню міліцію, щоб військо наше служило обороні робочого народу, а не бажанням пануючих верств.**

“Поруйновані війною і демобілізацією місцевости мають бути відновлені за поміччю і заходами нашого державного скарбу.

“Коли наші вояки повернуться додому, народні ради — волосні і повітові — та городські думи мають бути перевибрані в час, який буде приписано, щоб і вояки мали в них голос. А тимчасом, аби встановити на місцях таку власть, до якої б мали довіря і яка опиралась на всі революційно-демократичні верстви народу. Правительство повинно закликати до співробітництва з органами місцевого самоврядування ради селянських, робітничих і салдатських депутатів, вибраних з місцевої людности.

“В справі земельній комісія, вибрана на останній сесії Центральної Ради, вже виробила закон про передачу землі трудовому народові без викупу, прийнявши за основу скасування власно-

сти і соціалізації землі, згідно з нашою постановою на восьмій сесії. Закон цей буде розглянено за кілька днів в повній Центральній Раді. Рада Народніх Міністрів вживе всіх заходів, щоб передати землі в руки трудящих через земельні комітети ще до початку весняних робіт.

“Ліси, води і всі підземні багатства, як добро українського трудящого народу, переходить в порядкування Української Народньої Республіки.

“Війна забрала також на себе всі трудові робочі сили нашої Країни. Більшість заводів, фабрик і майстерень виробляли тільки те, що було потрібно для війни, і народ зостався зовсім без товарів. Тепер війні кінець. Ото ж приписуємо Раді Народніх Міністрів негайно приступити до переведення всіх заводів і фабрик на мировий стан, на вироблення продуктів, потрібних насамперед трудящим масам.

“Та сама війна наплодила сотні тисяч безробітних, а також й інвалідів. В самостійній Народній Республіці України не повинен терпіти ні один трудящий чоловік. Правительство Республіки має підняти промисловість Держави, має розпочати творчу роботу у всіх галузях, де всі безробітні могли б найти працю і прикласти свою силу, і вжити всіх заходів до забезпечення скалічених та потерпівших від війни.

“За старого ладу торговці та різні посередники наживали з бідних пригноблених клас величезні капітали. Однині Українська Народня Республіка бере в свої руки найважливі галузі торгівлі і весь дохід з неї поверне на користь народу. За товарами, які будуть привозитись з-за кордону і вивозитись за кордон, буде доглядати сама Держава наша, щоб не було такої дорожнечі, яку терплять найбідніші класи через спекулянтів.

Для виконання цього приписуємо Правительству виробити і представити на затвердження закон про те, а також про монополію заліза, шкури, тютюну й інших продуктів та товарів, з яких найбільше бралось прибутків з робочих клас на користь нетрудящих клас.

“Так само приписуємо встановити державний контроль над всіма банками, які кредитами та позичками нетрудовим класам допомагали визискувати трудові класи. Однині позичкова поміч банків має даватися головним чином на піддержку трудового населення та розвиток народного господарства Української Народньої Республіки, а не на спекуляцію та різні банкові експльоатації й визиск.

“На ґрунті безладдя, неспокою в житті та недостачі продуктів росте невдоволення серед деякої частини людности. Тим невдоволенням користуються різні темні сили і підбивають несвідомих людей до старих порядків. Ці темні контрреволюційні сили хочуть знову повернути всі вільні народи під єдине царське ярмо Росії. Рада Народних Міністрів повинна рішуче боротися з усіма контрреволюційними силами. А всякого хто кликатиме до повстання проти самостійної Української Народньої Республіки, до повороту старого ладу — карати, як за державну зраду.

“Всі демократичні свободи, проголошені Третім Універсалом Української Центральної Ради, потверджуються й окремо проголошується: в самостійній Українській Народній Республіці всі нації користаються правом національно-персональної автономії, призначеної за ними законом 9 січня.

“Все, чого з вичисленого в цім Універсалі не встигнемо зробити, ми Українська Центральна Ра-

да, в найближчих тижнях, те довершать, справлять і до останнього порядку приведуть Українські Установчі Збори.

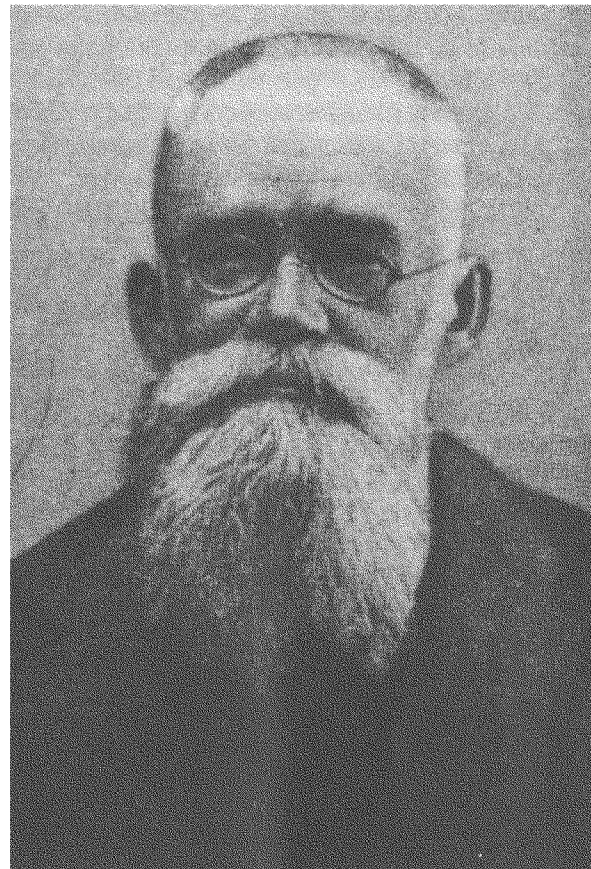
“Ми наказуємо всім громадянам нашим провадити вибори до них як найпильніше; вжити всіх заходів, щоб підрахунок голосів було закінчено як найскоріше, щоб за кілька тижнів ці наші Установчі Збори — **найвищий господар і впорядчик** Землі нашої — закріпили свободу, лад і добробут **Конституцією** незалежної Української Народньої Республіки — на добро всього трудящого народу — тепер і на будуччину.

“Цьому **найвищому нашому органі належить** **рішити про федеративний зв'язок з народніми республіками** **бувшої російської держави.**

“**До того ж часу** всіх громадян самостійної Української Республіки кличемо непохитно стояти на сторожі добутої волі та прав нашого народу і всіма силами боронити свою волю від всіх ворогів **селянсько-робітничої** Української Республіки” (Скрізь підкреслення — О. В.).

Кожний уважний читач не міг не спостерегти, що в Четвертій Універсалі **ніде, ні єдиного разу** не згадалось про Бога. Зрештою, й усі три попередні універсали Центральної Ради були **безбожними** універсалами. Це й зрозуміло, коли згадати, що ще в самих початках творчості нашої соціалістичної державності, ніхто інший, як лише сам Голова Центральної Ради, проф. Грушевський, заявив делегації українських православних священників у справі творення Української Православної Церкви, що “ми Україну будуємо без попів”. Про це надмінюю принагідно.

Коли проф. Грушевський почав читати Четвертого Універсала, на залі всі встали. На галерії, либонь, і раніше більшість стояла, бо вона була так на-

ПРОФ. МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ
голова Української Центральної Ради

лакована, як оселедці в бочівці. За мертвої тиші слухалося універсала. Та коли дійшло до слів: “Однині Українська Народня Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу” — на галерії немов греблю прорвало: розляглися громові оплески та ша-

лені, несамовиті вигуки “слава”! Здавалося, що той стихійний вибух довго стримуваного українського патріотичного почуття — розвалить мури порівнявчо невеликого будинку Педагогічного Музею, в яким містилась Центральна Рада. Якби хто приклав тоді до них руку, напевно відчув би їхнє тремтіння.

Несамовитим, гучним “слава”, до нестями вітав ті слова й автор цих рядків. Нарешті — думав я тоді — здійснюється самостійницький ідеал славного Миколи Міхновського, що в Харкові, ще за царських часів, прищеплював нам, тоді студентам та гімназійникам в потаємних гуртках, а в травні місяці, 1917 року, на скликанім ним до Києва Першім Українським Військовим З’їзді, плянував проголосити самостійність, обрати гетьмана й замиритись з Центральними державами (Німеччиною, Австро-Угорщиною, Туреччиною та Болгарією, що були в війні з Росією).

Коли овації вщухли, знову промайнула думка, чи не мав би бути поруч проф. Грушевського й той палкий український патріот і націоналіст-самостійник. Але його на залі не було... **Не було його й в столиці України...** Бо саме за те, що **ще на провесні 1917 року**, як згадувалось, плянував, **опертись** на тоді ще велику кількість Українського Війська, зробити Україну **самостійною державою**, його, спільними заходами Центральної Ради та військового представництва революційної Росії — **було викинено з Києва аж до Румунії**. Та ця думка, так як несподівано з’явилась, так хутко під вагою переживаного й зникла.

Після прочитання універсалу, особливо після тих слів, що Українська Народня Республіка “стає **самостійною**, ні від кого **незалежною**, **суверенною** державою”, цебто вже чимсь остаточно **вирішеним**, було якось дивно, коли нараз того універсала піддано під голосування членів Малої Ради, так ніби той універ-

сал не був чимось остаточним, лише звичайним собі законопроектом, що голосуванням його можна прийняти, відповідно скорегувати або й відкинути, наколи б більшість була проти його змісту. Та чи хто бажав того голосування чи ні, але воно почалось. І саме під час цього, коли подавались голоси тих, що “утримувались”, чи були “проти” — зразу ж порушилась урочистість, що до цього часу панувала на залі, бо з галерії почулись все більше зростаючі ворожі вигуки, сичання, тупотіння тощо.

Першим голосував проф. Грушевський. Певним, рішучим голосом і голосно він проказав — “за”! Після цього, секретар Центральної Ради, соціал-демократ, інж. Михайло Єремєєв, почав викликати членів Малої Ради. За самостійність голосувала переважача більшість українців, хоч були такі, що й стримались. Здається, що тих і других було лише по одній особі. За самостійність всього було подано 38 голосів. Не те було з членами Малої Ради москвинами, поляками та жидами. Либонь лише один поляк голосував “за”. А решта москвинів і жидів голосувала “проти”, а в ліпшому разі — “стримались”.

Пам’ятаю, на мене гнітюче враження справила сцена, коли запитали Віктора Ковальського, члена Української Соціалістично-Демократичної Партії, бо той відповів так: “В порядку партійної дисципліни, я голосую “за”. Але я був, є і буду проти самостійности України!”

Це тоді з галерії пролунали перші обурюючі вигуки, що порушили до цього часу пануючий ентузіазм на галерії та урочистість засідання Малої Ради. Та справжнє замішання й великий гармидер постав, коли було закликано проголосувати українського соціаліста-демократа Євгена Нероновича. Коли викликаний, голосно й згідливо відповів: “голосую — проти!” — на галерії вибухнув страшний гамір. Залу-

нали вигуки: “геть”, “зрадник”, “ганьба”! Почулось тупотіння, сичання, а до всього того й дзеленчання дзвінка, яким проф. Грушевський, вимахуючи на всі боки, хилитав, марно намагаючись заспокоїти невгаючий рейвах . . .

Мушу признатись, що до того замішання, що так порушило урочистість того історичного проголошення Четвертого Універсалу спричинювався і я, бо що духу кидав обурюючими вигуками по адресі того зрадника, що ще й перед проголошенням Четвертого Універсалу, якщо пам'ять мене не зраджує, десь у листопаді 1917 року, разом з деякими іншими членами з обох наших чільних соціалістичних партій намагався зробити большевицький переворот.

Євген Неронович, це був студент Петербурзької Політехніки (студентів тоді не бракувало й на вищих посадах, бо от студент Любинський, що мав 22 роки, був міністром закордонних справ УНР, а студент Голубович, що мав 27 років, був прем'єром Кабінету Міністрів УНР). За яких 3 - 4 місяці, Нероновича було схоплено козаками Першого Козацького Полку ім. Гетьмана Богдана Хмельницького на Полтавщині й забито, як зрадника. Про це міг би докладніше розповісти ще живий командувач того полку, полковник Олександр Шаповал.

Коли голосування закінчилось і проф. Грушевський проголосив, що на присутніх 49 членів малої Ради, більшість голосів була подана “за” та що Четвертий Універсал “прийнято” — мурами Педагогічного Музею струснуло МОГУТНЄ “Ще не вмерла Україна”!

Та на цьому ще й тоді не був кінець, бо виступив Володимир Винниченко (до речі повісти, мій особистий знайомий, як і проф. Грушевський та його заступник соціаліст-революціонер, студент Московсько-

го університету, Микола Шраг, бо належали до однієї Української Студентської Громади в Москві), а після нього й інші партійні лідери українських і неукраїнських майже в цілому соціалістичних партій. Винниченко бажав й висловлював надію, що Четвертий Універсал стане початком соціалізму не лише в Україні, але й в цілім світі. Пам'ятаю, що ту промову гучно вітали. Вітав її і я. Скрізь і всюди, чуючи про СОЦІАЛІСТИЧНЕ ущасливлення України, що проїло й мої вуха та взагалі безнастанно соціалістична пропаганда мимоволі передавалась тоді й моїй психіці.

Хоча Микола Міхновський, прищепив мені віру в Гетьмансько-Козацьку Україну та й сам, як уже надмінював, мріяв бути проголошеним гетьманом, та вже самий факт, що Україна лишалась республікою, але вже самостійною, мое серце тієї історичної ночі наповнялось широю радістю. Той факт ДОМІНУВАВ над болючими місцями Четвертого Універсалу, яким КАСУВАЛОСЬ стале Українське Військо, КАСУВАЛАСЬ по большевицькому ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ на землю, впроваджувалась СОЦІЯЛІЗАЦІЯ, а сама самостійність проголошувалась лише до Українських Установчих Зборів, бо тоді ще й далі у моїх вухах ГУЧІЛИ слова: “Однині Українська Народня Республіка стає САМОСТІЙНОЮ, не від кого НЕЗАЛЕЖНОЮ СУВЕРЕННОЮ державою Українського Народу”!

Це таке почуття нуртувало в мені після перечитання Четвертого Універсалу. Але вже тоді ж, за якої години, акт проголошення самостійности почавсь видаватись актом, в яким було не палке бажання самостійности, лише щось вимушене! і навіть тимчасове. Ще тієї ж ночі чи більш відповіднішим було б повісти того ж ранку з 25 січня, ще будучи в будинку Центральної Ради, коли закінчились виступи різних

партійних лідерів у справі голосування — відчулось, що щойно проголошена самостійність не є щось **СТАЛЕ й БЕЗАПЕЛЯЦІЙНЕ** й хоч може й необхідне, але водночас вимушене й тимчасове, бо виходило, що **ФЕДЕРАЦІЯ Й ДАЛІ ЗАЛИШИЛАСЬ ІДЕАЛОМ ДЛЯ ТИХ, ЩО ЩОЙНО ПРОГОЛОСИЛИ САМОСТІЙНІСТЬ.**

Згадуючи те наше минуле, якого був скромним свідком і учасником, мимоволі находити на думку Англія, з тих часів, як на її столицю падали німецькі бомби та горіли запалювані ними будинки. Що ж тоді її великий державний муж, Вінстон Чорчил, обіцявав англійському народові? Бажаючи перемоги за всяку ціну, він підіймав два пальці у вигляді латинської літери “V” і казав: “Я нічого вам не обіцяю крім поту, сліз та крові!” А коли в Лондоні цілі квартали повертались у румовища, Чорчил промовив такі слова: “Краще хай буде Лондон зовсім знищений, ніж ми маємо жити в неволі!” А водночас з цим потішав англійців **всемогутністю Бога** та надією на **Божу поміч**, проказуючи: “Я не вірю, що Бог залишив своїх дітей!”

Не так було у нас... Хто в січні, 1918 року, був у Києві, той знає, що і до проголошення самостійності УНР і після нього, на столицю України рівнож падали бомби наших одвічних гнобителів — москвинів і рівнож горіли будинки, запалювані ними; згорів тоді й великий шостиповерховий будинок голови Центральної Ради, проф. Михайла Грушевського... Та що, в данім випадку, є найчільнішим, це той факт, що в трагічну для Англії годину, на її території не було **жодного** німецького вояка, у нас, наш північний ворог вже тоді захопив не лиш більшість України, але й велику частину нашої столиці.

Це за тієї жахливої й критичної доби, в якій опинилась наша Батьківщина, проголошено Четвер-

тий Універсал. Що ж в ньому писалось та що обіцявалось нашому народові, крім проголошення самостійності? Чи може в нім обіцялось, що мусимо пролляти багато поту, сліз та крові, щоб урятувати Україну, а передовсім її столицю, за яку кривавилась і вмирала горстка українського війська? Ні! Того не було, хоч і закликалося боронити **“добробут і свободу”** (Підкреслення — О. В.).

В Четвертому Універсали потішали український народ **касуванням приватної власности** на землю й **запровадженням соціалізації** та обіцялося **касування сталого війська...** Тим Універсалом проголошувалось, щоб “після затвердження мирових договорів — **розпустити армію зовсім...**” (Підкреслення — О. В.). І це таке проголошувалось тоді, коли навіть для оборони самої столиці **бракувало** війська та яке внедовзі й мусіло залишити столицю... Це таке проголошувалось тоді, коли вже було заликано **чужу** німецьку армію рятувати не лиш Київ, нашу столицю, але й **усю Україну!!!**

Ніщо не є так зрадливе, як людська пам'ять. Тому, замість писати про те, що чулося після проголошеного Четвертого Універсалу на тому історичному засіданні Малої Ради й щоб не скривдити тих наших провідних соціалістичних діячів, які вже не живуть і не змогли б спростувати моїх евентуальних помилок, бо зуб часу вже міг добре надщербити гострість людської пам'яті — я волю процитувати думки самих основоположників УНР і творців Четвертого Універсалу. Отже в цій справі читаємо в “Історії України” проф. Дмитра Дорошенка:

“Народна Воля” (орган українських соціал-революціонерів) раз-в-раз підкреслювала, що Україна **примушена** оголосити себе самостійною державою — проти свого бажання”.

А в день проголошення самостійноти та ж газе-

та писала таке: “Само по собі проголошення самостійності не являлося **останньою** метою відродження України. Навпаки: голе гасло самостійності **не мало в собі нічого привабливого** для справжніх соціалістів... проголошення самостійності **вимагали обставини**”.

“Робітнича Газета” (орган Української Соціалістично-Демократичної Партії) писала:

“Серед української демократії запановує думка про кінченість проголошення Української Народньої Республіки самостійною, як вихід з утвореного тепер незалежними обставинами становища і яко єдиний шлях до **справжньої федерації**”.

Партія Українських Соціалістів-Федералістів на своїх зборах в половині січня 1918 року **ухвалила**:

“Через самостійність до федерації — є тепер гаслом партії”.

А Голова Центральної Ради, проф. Михайло Грушевський, після проголошення самостійності УНР, писав у “Народній Волі”, що “самостійність — це **лише етап до федерації, і федералістична традиція на далі залишається “провідною ідеєю нашого національно-політичного життя**”.

Володимир Вилниченко, міністер УНР, після проголошення Четвертого Універсалу, казав, промовляючи в справі голосування:

“Я щиро бажаю, щоб цей Універсал був **твердим фундаментом під нашим будинком соціалізму**... Я певен, що основи цього Універсалу, приведуть нас до **федерації соціалістичних республік всього світу**”. (Проф. Дмитро Дорошенко: “Історія України”. Том I. Стор. 261, 262, 263, 269. Підкреслення скрізь—О. В.).

Подав я повищі цитати, бо як уже згадував, людська пам'ять зрадлива, а крім того, коли б все те писав від себе, то були б думки лише ОДНОЇ людини, хоч вона й була **НАОЧНИМ** свідком проголошен-

ня, в ліпшій разі **ОРИГІНАЛЬНОЇ** самостійності, якої мабуть ще не бачив світ та проголошеної й не менш оригінальним універсалом, бо в ньому **НІ РАЗУ** не згадувано про Бога (всі 4 універсали Центральної Ради були безбожними). За те, по большевицькому касувалась приватна власність на землю, впроваджувалась соціалізація, а сама самостійність проголошувалась лише до **Українських Установчих Зборів**...

Та що особливо видається неймовірним, це факт, що в тім універсалі писалось про **касування** сталого Українського Війська тоді, коли вже **за саму столицю** України провадилась на її вулицях **збройна боротьба** та коли велика її частина була в руках одвічного крвожадного ворога України... Коли лялась на її вулицях кров горстки героїчних оборонців, що вневдовзі по проголошенню того універсалу мусіли залишити столицю на криваву розправу жорстоких москвинів, які розстрілювали кожного, хто мав червону посьвідку, видану Центральною Радою. Тут вже не кажу про жахливий кінець тих оборонців столиці, що живими дістались до рук озвірілих північних красноармійців... Лише щасливий випадок врятував від лютої смерті і автора цих рядків...

Маючи на увазі, що повище подані цитати про те, як наші соціалістичні лідери УНР, як і майже вся соціалістична Центральна Рада та соціалістична преса ставились до справи самостійності УНР — були взяті з “Історії України”, що була написана проф. Дмитром Дорошенком, не є виключена річ, що сучасним нашим прихильникам республіканських традицій УНР, заболить **сумне, але правдиве** наше республіканське **протисамостійницьке** будівництво Грушевського, Винниченка, Шаповала Шрага (заступника Голови Центральної Ради Грушевського), Петлюри, Мартоса, Григорієва, Ткаченка та інших визначніших **соціалістичних** творців УНР, не один з читачів може закинути,

що про все вище процитоване — писав в своїй історії гетьманець.

Що ж, це правда! Проф. Дмитро Дорошенко до кінця свого життя був відданий **гетьмансько-козацькому ідеалові**, але більш того — він був відданий і Гетьманові Павлові Скоропадському, якого **високо цінив**, як **найбільшого державного мужа** нашої доби, як **рівнож і його велике діло** — відновлення Гетьманщини. Його промова на могилі Гетьмана в річницю його смерті, в якій він казав: “Не ти, а ми завинили перед тобою!” — найкраще стверджує погляд того визначного професора-гетьманця. Однак, той наш історик був вельми об’єктивною людиною, але тих, що виховались на неправді й найбільша об’єктивність не промовить до їхнього розуму, бо згадувані цитати взяті з книжки гетьманця!

Тож, маючи це на увазі, на закінчення про самостійність УНР взагалі, а зокрема про те, як вона та коли саме проголошувалась — я подам довший уступ **противника** Гетьмана і його Гетьманщини, **стовідсоткового** республіканця, дореволюційного українського діяча, визначного члена Центральної Ради й її генерального судді та дворазового міністра Української Народньої Республіки — професора права Сергія Шелухина.

Що є в даному випадку особливо багатозначним, то це те, що цей великий патріот був так насичений вірою в спасенність республіканського ідеалу, що навіть і стару Гетьманщину розглядав лише як **республіку** й до кінця своїх днів лишився республіканцем. Тож процитуємо його думки, взяті з його найбільших книжок “Україна”.

“...В червні, 1657 р. — пише проф. Шелухин, — Богдан Хмельницький остаточно переконався в систематичнім недодержанні московським царем умов договору 1654 р., рішив порвати з ним союз, але

смерть не дала йому викопати це. Не один із українських старшин наклав головою за наслідування планам Гетьмана. Наклав головою і мій предок по бабі іракліївський полковник Палкевич: його задушили московські воеводи. Традиції про це жили завше: і в революцію 1917 р., в його покоління й серед козаків Золотоношчини...”

“Тут... через 50 років по Переяславським Трактаті України з царем у 1654 році, ясно сформульовано й висловлено правову й політичну думку української сторони на договір 1654 р.: 1) сторонами були Українська суверенна держава і московський цар; 2) вони утворили в 1654 році **союзний** договір (Le Traité d'Alliance) і 3) узурпації царів і насильства москвинів не творять для москвинів ніяких законних прав щодо України (ne donnant aucun Droit Légitime aux Moscovites). Уже сам термін “Alliance” означає розуміння, поняття Союзу, а не Унії і Васалітету. Маємо формуловку юридичну й політичну, в якій кожному ясно викладені державно-правні відносини між Українською Республікою та московським царем і підкреслено, що московський народ стороною в договорі не був і ніяких прав щодо України не має. Це стало традицією українського народу і знайшло собі в середньому через 50 років до “Дедукції” Орлика вираз у вірші, написанім перекладчиком Української Генеральної Канцелярії Семеном Дівовичем в 1767 році, спеціально на тему відносин і для москвинів, а тому московською мовою... Вірш має заголовок: “Розговор Великороссії с Малороссіей”.

“Україна каже Московії, яка заявляє своє претензії на старшинство і владу над Україною:

“Не тебе, а Государям твоім поддалась,
Прі которих ти с предков своїх і роділась,
Не думай, чтоб ти сама была мой властитель,

Но государь твой і мой общій повелитель.
А разность наша есть в наших прежніх іменах:
Ти Велика, я Мала, живем в смежных странах.

Ужель гора собой надо мною обладает?
Так ми с тобой равни і одно составляем.
Одному, не двум государям присягаем,
Почему почитаю тебя равну себе,
Не говори: как царю — поддалась і тебе!
Царь твой і мой шлет на войну тебя і меня,
Одін он отзывает із походу веля,
А не ти мною — республикой повелеваеш”.

“Україна не злучалася з московським государством, а тільки визнала своїм государем царствующого в Москві государя з його потомством та що цей “союз буде тягтися доти, доки буде царювати потомство Олексія Михайловича. А як його не стане на престолі, то й Союз автоматично скасується сам собою разом з договором 1654 року...”

“Як сталася... 1917 р. абдикація царя, він зрікся престолу, влади й узурпації та звільнив од присяги підданства, то Українці повинні були все це використати для прав Українського народу і негайно з відповідною аргументацією проголосити відновлення суверенітету Українського народу та Української Самостійної незалежної демократичної республіканської держави. Але, цьому стала на дорозі й перешкодах та пануюча числом, горлом і язиком зрусифікована частина інтелігенції, що демагогією захопила в свої руки владу й стала панувати на зразок царського уряду. Вона нищила самостійницький рух, закликала до автономії, якої гаразд сама не розуміла, сліпо позбавляла нарід самостійно належних йому прав і свободи на користь московських інтересів та московсь-

кої інтелігенції, а свій нарід всюди понижувала. Так відновляла у своїй сліпоті й інерції московського думання московське ярмо на шию Українського народу, що тількищо без участі тієї інтелігенції впало з його ший.

“На чолі автономістів стали керманічами М. Грушевський, Винниченко та духово підлегли йому українські соц. демократи, у яких, окрім назви, не було нічого ні соціалістичного, ні демократичного. За те було багато егоїзму, антисоціальности, деструктивности й нездатности до конструктивної творчої роботи. Не менше було й охоти до державних грошей, кареризму й міністерських портфелів. Природньо, що швидко вони збанкрутували, а нарід цілком завели.

“При паталогічній амбітності і колосальнім бажанні бути владою, вони боялися самостійників у яких провід складався з людей освічених і учених, відданих визвольній народній справі, противників демагогії, саможертвенних, чистих морально і далеких од всякої думки про шаживу чи кареризм. Вони несли на рятунок Батьківщини все, що мали, дехто з них і голодував, віддавши всі свої скарби, а з тих, що вели перед, принаймні $\frac{2}{3}$ в боротьбі за волю України наклали життям, полягли.

“Це були справжні патріоти. Автономісти, які потім мусіли перейти на шлях самостійности і які на цім шляху, для їх психології ще не ясним, блудять з своєю безпринципністю, їх не згадують і святої пам'яті їх не шанують. Але це минеться, бо бутафорія тут не переможе. Назвемо імена декого з самостійників, що загинули смертю в боротьбі за волю України — народу й Батьківщини: Міхновський (адвокат, військовий старшина, учений державник), І. Луценко (доктор медицини й кандидат природ. наук, кінчив Петерб. унів. і війс. академію з золотими медалями,

зоставлений був і там на професуру, але пішов служити в військо, де й пробув 12 років), полков. генер. штабу, академік-стратег Мішковський, учений моряк Білінський... (Далі проф. Шелухин подає інших визначніших самостійників і дуже характеризує Петлюру, що, як пише “особливо ненавидів” самостійника Луценка, “переслідував його, і цей міг виступати тільки з рушницею в руках, як звичайний вояка. В однім із боїв цю вже стару людину покололи в груди й живіт на решето...). І цим патріотам довелося боротися за волю України проти своїх же задурманених Українців!

“Самостійники в традиціях української минувшини знайшли проєкцію будучини української і вже до 1917 р. будували ідеологію самостійництва на історико-правних підставах, складали план для української конструктивної роботи в будівництві державному, соціальному, національному, економічному й працювали над цим...

“Моя схема з 1917 р., поширена лекціями, прийнята була самостійниками. З нею в декабрі, 1917 р., я виступав і в Укр.ген. Раді проти підміни самостійности на автономію...

“Як видно з ранішподаного, я, стоячи на ґрунті історико-правному, вважаю, що з моменту абдикації (зречення) царя між Московією і Україною автоматично не стало ніяких зв'язків правового характеру і Україна автоматично відновила своє політичне становище незалежної української самостійної держави...

“Після абдикації царя не існує ніяких правових політичних зв'язків, а Універсал (Перший — О. В.) оголосив, що вони існують. Керуючі представники Укр. Ц. Ради, каже Універсал, звернулися до Тимчас. уряду (в Петрограді — О. В.) за визнанням автономії і об'єднанням влади на Україні через комісара, затвердженого “Центральним Рос. правительством”, але

Рос. Тимч. уряд на це не погодився, в наслідок чого “нас **приневолено**, щоб ми сами творили нашу волю” (слова з того ж Першого Універсалу — О. В.), тому ми мусимо сами приступити “до організації автономії України”. Це є протиправним і протинароднім визнанням неіснуючої Московської влади над Україною. В II Універс. 3/VII 1917 р. проголошується, що повнена національними меншинами, Укр. Ц. Р. утворить Генеральний Секретаріят (міністерства), який буде представлено на **затвердження** “Временного Правительства” (Тимчас. Рос. уряду) і що забороняється навіть “заміри самовільного здійснення автономії України до Всерос. Устан. Зборів”. Цим підкреслюється, що Україна не має ніякої самостійности, а і у внутрішньому і в міжнародньому житті залежна від Росії та її уряду, тому ніяк не може вважатись за субекта міжнароднього права. В III Унів. 7/IX 1917 р. Укр. Цен. Рада виступила “во ім'я рятування всієї Росії”, “не відділяючись від Респуб. Російської і зберігати єдність її”, щоб утворити федерацію і “через Центральне Правительство” приступити до мирних переговорів з державами четверної згоди”.

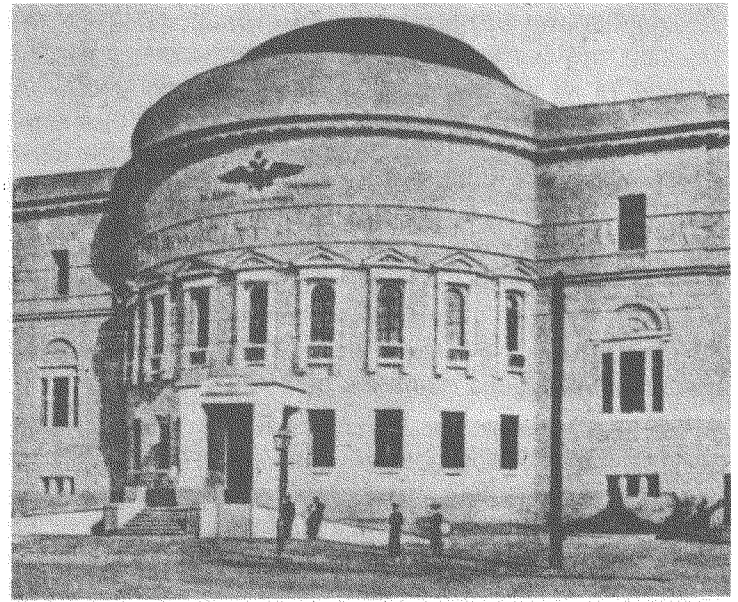
“Цим просто заявила, що Україна не є субектом міжнароднього права і сама не має права вступати в зносини з чужими державами. Відповідно до цього напис на плакаті над кріслом Голови Укр. Цен. Ради: “Хай живе вільна Україна в федеративній Росії”, проголошуючи, що Україна не самостійна і не є субектом міжнароднього права, вказує чужинцям адресу пана над Україною — Російський уряд і каже в справах українських звертатися до нього...

“Але, Грушевський, Винниченко і їхні “прісні” навіть після IV свого Універсала зоставалися московськими автономістами й вели атаку на самостійників, хоч себе й проголосили самостійниками.

“Коли в 1917 р. в Росії вибухла революція і не стало царя, то правовий стан України від того утворився такий, який був у 1654 році. Україна в 1654 року пішла під царя, під його протекцію. А в 1917 р., як не стало царя, ні його влади, то під ким опинилась Україна? Ні під ким. Бо вона вийшла з під царя та його влади на свою попередню волю. Це в юристів зветься *restitutio in integrum*, повернення у свій попередній державно-правний стан...

“Ця концепція відновлення Української Держави з дати абдикації царя незалежно ні від кого, а на підставі власного права українського народу була основою переговорів у Бересті і з московськими більшовиками в Києві. 14 листопада, 1922 р. Українська Селянська Соціалістична партія, Українська Партія Самостійників Соціалістів, Партія Українського Народного Об'єднання, Українська Трудова Соціалістична партія, Всеукраїнське Об'єднання Діячів Земського і Міського Самоврядування і Президія Українського Парламентарного Союзу видали Меморіал до Високих Урядів культурного світу, де, ігноруючи IV Універсал, обґрунтували самостійність Української Республіки відновленням її на підставі вище зазначених історичних основ: договір 1654 р. про союз та гарантії, абдикація царя 1917 р. і санкція населення України “відновлення політичної самостійности України”.

“Сьогодні цієї концепції не приймають абсолютно так звані “Петлюровці”, які гуртуються коло центру з соц.-дем. Андрієм Ливицьким і орієнтуються на чужі держави й сили, від яких цілком залежать (Польща — О. В.). Це колишні автономісти. Останніми роками (перші роки першої еміграції — О. В.) вони особливо завзято рекламують з якимись цілями свято й видання IV Універсалу з фальшивою датою 22. 1. 1918 р., як основою й початком державности й

Будівлю Української Центральної Ради

самостійности Української Республіки, не вважаючи на визнання в Бересті (німцями — О. В.) самостійности за 13 день IV Універсалу (в перших роках еміграції нікому й на думку не спадало святкувати того за федеративного, безбожного універсалу, що по большевицькому касував приватну власність на землю і навіть касував стале українське військо — О. В.). Цим все ставлять на цілком фальшивий ґрунт і зводять нанівець; визнають залежність України від московського народу до IV Універсалу і факт сепаратизму; взагалі роблять існування Української Державности й самостійности безґрунтовним з правного боку і спірним.

“Цієї самої концепції не приймають також і ті, що співробітничать з Петлюрівцями (на еміграції

Петлюрівцями називали тих, що були на утриманні Польщі, що святкували роковини народження Пилсудського та на чолі яких стояв бувший Головний Отаман Симон Петлюра та його міністер закордонних справ Андрій Лівницький; та група була відома ще й під назвою “польонофілів” — О. В.)... Взагалі, хто за концепцію з IV Універсалом, той у дійсності не за самостійність, бо IV Універсал ніяк не може бути основою її, і його не визнав за основу не тільки ніхто з чужих урядів, а, як ми навели документ, і українці... Замовчувати ці болячки не патріотично, бо вони шкідливі і їх треба знищити з корінням...

“В декабрі 1917 р. поїхала з Києва в Берестя делегація Укр. Ц. Ради для мирових переговорів. В ноті з 11/14 дек. 1917 р., підписаній Винниченком і О. Шульгиним, було прохання вступити в мирові переговори з Українською Народ. Респ. “до того часу, поки буде утворено спільну державну федеративну владу”. Себто: тимчасово вести переговори і не кінчати до утворення федерації. Подано ноту представникам Четвертого Союзу 24/XII, ч. 726.

“Представники чужих держав не знали, що робити з такою нотою, в якій контрагент сам визнавав себе неправоздатним і тимчасовим. Большевики заявили, що нічого не мають проти задоволення, а самі зараз же послали в Харків вимогу негайно утворити й прислати делегацію федеративного уряду (тоді вже большевики мали в Харкові свою “українську” владу — О. В.), щоб прислану У. Ц. Радою, згідно з нотою, відсторонити й замінити харківською федеративною. Представники держав Четвертого союзу рішили самі залагодити справу з нефортунною нотою. Вони запитали Голубовича (голови Української Мирової Делегації, студента соціаліста-революціонера — О. В.) пояснень. Пригадавши прослухані ним в Одесі лекції (проф. Сергія Шелухина — О. В.) про історико-прав-

ні підстави **відновлення** Української самостійної держави відповідно до договору 1654 р. і з моменту абдикації царя, він пояснив ноту, що У. Ц. Рада просить на тій правній підставі, що Україна нині “відновила своє міжнародне існування, яке мала в 1654 році, зо всією повнотою належних їй в цій області прав”.

“Це було прийнято і 30 дек. 1917 (12. 1. 1918 р.) гр. Чернін (представник Австро-Угорщини — О. В.) з уповноваження всіх представників проголосив: “Ми призначаємо Українську делегацію, як делегацію **самостійну** і як повномочне представництво **Самостійної Української Республіки**”.

“Швидко з Харкова в Берестя приїхали уповноважені федеративної частини РСФСР (Російської Соціалістичної Федеративної Советської Республіки — О. В.) — України Шахрай і Медведєв, але Україна вже була визнана самостійною і їх не прийняли. Таким чином визнання України самостійною державою сталося на підставах міжнародного права чотирьома державами в Бересті 30 дек. 1917 (12 січня 1918 р.) на 13 днів раніш, ніж вийшов IV Універсал! Ним федералісти — Грушевський і Винниченко — рятували свою репутацію політиків, а клопоту нарobili багато. Та й досі ще цей ніким з чужинців не визнаний Універсал баламутить...

“Універсал вийшов без дати. Вотум був уночі з 24 на 25 січня — це і є датаю. Означення 22. 1. є фальшивим — у цей день не було ще й проекту. В стеногр. дати 24. 1. У проф. Масарика — 25. 1. У Грушевського і в вид. Гол. Упр. Ген. Штабу “Як жив Укр. Нарід”, 1919 р., Кам’янець, дата 24. 1. (ст. 13). М. Славинський в часопису “Наше Життя” (Буенос Айрес, 22 січня 1933 р.) надрукував, що IV Універсал проголошено “святочно і урочисто” 22 січня, 1918 р.

“з площі св. Софії” в Києві і що в IV Універсалі появилася модерна назва “Українська Народня Республіка”. Все це неправда. Уже в III Унів., з 7 лист., 1917 р., проголошено: “Віднині Україна стає Українською Народньою Республікою”. Ніколи IV Унів. взагалі не проголошувався “з площі св. Софії”. А 22 січня і взагалі не міг проголошуватися, бо для його не було ще навіть складеного проєку. 22 січня 1918 р. по Софійській площі й ходити не можна було, а не то що збиратися — така була стрілянина большевиків...

“Нота українського уряду з 11/24 дек. 1917 р. ч. 726 в Берестя до урядів чотирьох держав... базується на III Універсалі, що... виступає во ім'я “рятунку Росії”, як автономна частина її, і хоче установити мир “через центральне правительство”, а нота ч. 726 заявляє, що становиться на шлях самостійности лише тимчасово, поки організується російська федеративна влада. Це навело Австрію на ідею скасувати берестейське визнання самостійности України... Через всі такі суперечності й неясності з боку уряду України, Австрія рішила не ратифікувати договору і анулювати своє берестейське визнання самостійности України . . .

“Грушевський з Винниченком не розуміли державно-правного договору 1654 р. настільки, що не знали навіть того, хто саме був контрагентами в тім договорі, й од себе втисли туди московський нарід, і настільки не розуміли значення державно-правного акту абдикації царя, що про цей надзвичайно важливий акт для української справи і для України навіть ніколи не згадували. Рішали все від самих себе та від своєї волі, зв'язаної з московською інерцією, позбавляли нарід української свободи, належної йому на основі його власного права самостійности, суверенітету, державности, були противниками самостійників і тягли Батьківщину й український нарід у замаскова-

не московське ярмо федерації, роблячи Україну московською провінцією, обдарованою московською бу-тафорною автономією . . .

“Так і Петлюра, учившись до “кадила й кропила”, був військовим міністром і зразу ж зруйнував військо, армію. Не мавши поняття про цю організацію, він маскувався тим, що армія зовсім непотрібна, а треба завести міліцію, про яку теж не мав поняття. Так він сам себе зробив і Головним Отаманом, не мавши поняття про військову організацію й роботу. Оттак було поставлено партіями все, аби лише були свої люди, хоч би й нічого нетямущі в тім, до чого приставлені, чи за що взялися. В цих умовах робота при “зеленому столі” була лише руйницькою, і Україну тому робили **руїною** . . .

“І з України, і з здобутків революції, і з свободи, і з українського визвольного руху вони зробили по-сміховисько і погубили справу, яка стояла добре. Коли б був Шевченко, він сьогодні повторив би про нещасну Україну те, що вибрав з псалмів для “Великого Льоху”: «Поклав нас на глум сусідам нашим, на знеславлення й збештання народам навколо нас. Поклав нас для притчі в народах і похитання головами в людях» . . . Так воно тягнеться й досі” (Сергій Шелухин. Професор Українського Вільного Університету в Празі. Україна. Прага. 1936 року. Ст. 59, 60, 63, 64-77, 91, 92. Підкреслення оригіналу).

Подав я повищі уривки з більшої кількості сторінок тієї книжки, хоча вони повні гіркої й болючої правди... Подав я їх не задля того, щоб їхнім змістом зневажати пам'ять тих, що вже відійшли з цього світу чи зробити прикрість тим нашим живим політичним діячам, що й далі гльорифікують соціалістичні традиції наскрізь зафедеративленої Центральної Ради та її Української Народньої Республіки, як щось гід-

ного задля наслідування ще й в майбутньому. Ні! Я був далекий від такої думки. Коли ж додав їх до своїх особистих спогадів, то лишень тому, щоб хоч у майбутньому **перестерегти** від того роду нашої, вживаючи скромного вислову, **оригінальної самостійності**, яку бачив зблизька. Бо ж був не лишень її свідком, але й оборонцем, в часи збройної боротьби за Київ у січні місяці, 1918 року. Боронив її, як міг, бо не належав до тих, що колись казали: “як не буде такої України, якої хоче моя партія, то не треба ніякої!”.

Повищі свідчення проф. Шелухина вмістив ще й тому, бо їх залишив в науку для **всіх чесних українських патріотів**, не лише **засадничий противник** Гетьманщини з 1918 року й ще за царських часів та такий же **палкий самостійник**, як і адвокат Міхновський, але, що в данім випадку є найважливіше, проф. Шелухин протягом **цілого свого життя й до кінця своїх днів — був відданий республіканському ідеалові**.

Повчає Святе Письмо, що каже: “не судіть, то й вас не судитимуть”. Це добра й корисна наука. Та вона не відноситься до тих фахових людей, яких звемо судіями та які в культурних народів, де шанується правда, право та законність — покликані судити й виносити присуди за ті чи інші злочини проти суспільства, за ті чи інші порушення законности, чи то буде душогубство, крадіж, фальшування чи ще який інший злочин і незалежно від того, чи дійшло до нього в приватному, громадському чи в політично-державному житті цілого народу.

Повище поданий присуд генеральним судією й дворазовим міністром юстиції УНР, проф. Сергієм Шелухиним, тим нашим соціалістичним діячам Центральної Ради та УНР, які обдурювали й далі **рік-річно** обдурюють не якусь там окрему людину, не якийсь

гурток людей, але **широкі маси** української еміграції. Бо вони представляли і далі представляють наші **гетьманські і республіканські державницькі будівництва** в такім **пофальшованім** вигляді, в якім вони **ніколи не були**.

Нераз тепер виправдується творців соціалістичної “самостійности” тим, що, мовляв, нарід був не свідомий й тому вони проволікали та так відтягали з її проголошенням. Та це чесніші з них спростовують. Ніхто інший, як член Центральної Ради, проф. Віктор Приходько, один з тих п’яти, що підписали нашу мівшу декларацію про самостійність УНР для вміщення в “рекордах” Американського Конгресу (парляменту), в якій **не стримались перед чужими людьми писати про “німецького гетьмана”** — подає таке:

“... українські селяни й козаки **вимагали повної самостійности** України, тоді як Грушевський, Петлюра та Винниченко не могли вирішити, як до цієї вимоги ставитись”.

(Віктор Приходько: “Під сонцем Поділля”. Споми. Львів. Видавнича Кооператива “Червона Калина”. 1931. Стор. 48).

Правдою є, що коли, на початку, особливо були помітні самостійницькі настрої серед війська, як воно маніфестувало непроглядними масами з прапорами, на яких були і написи “Хай живе самостійна Україна” та “Хай живе самостійна Україна з Гетьманом на чолі” — тоді і Грушевський, і Петлюра, і Винниченко вирішили справу самостійности “**єдиним революційним фронтом з російською демократією**” й продовження війни з німцями “до победнаво канца!”.

Ще й нині не бракує тих наших старих соціалістичних грішників та їхніх молодших adeptів, що не є здібні одірватись від того, проклятої пам’яті, “еди-

ного фронту” з нашим північним “братнім” народом! Їх тягне за всілякі “круглі” й “некруглі” столи з представниками московської “демократії”! Вони вітають московських висланців, що українською мовою розповідають байки про советську Україну, “ощасливлену” московськими займанцями та нашими новітніми яничарами, що допомагають скріплювати московське ярмо!!!

Коли розвідка “Про самостійність УНР” ще друкувалась в “Канадійському Фармері”, від колишнього вояка, а тепер визначного діяча на полі української культури, проф. д-ра П. М., наспів лист, що якраз стверджує те, що писав у справі самостійності УНР, вище згаданий також професор Віктор Приходько.

“Читаю завжди” — пише та вельми заслужена перед Україною особа — “Ваші праці в “Канадійському Фармері” . . . Дуже добре що Ви пишете, треба лишити правду про події, які Ви переживали активно та і я був свідком їх на нашій Слобожанщині. Особливо мене дратують наші соціалісти, яких (із старших), хвала Богові, лишилось вже не багато. Як же вони не були подібні до нашого козацтва! Пам’ятаю, що наші селяни й вояки на фронті (я тоді був на румунському) домагались самостійності, а соціалістичний провід **запобігав ласки у московських соціалістів**” (Підкреслення моє — О. В.).

“Однині”, цебто від 25 січня, 1918 року, Україна “стає самостійною . . .” Таке проголошення, без жодної згадки за існуваншу самостійність нашого народу, ба навіть і за його самостійну великодержавність — було найбільшим нонсенсом . . . Його могли допуститись лише соціалісти, що нехтували нашим самостійницьким державним минулим й історією України починаючи від себе . . . Бо з того проголошення виходило, що до IV Універсалу наших соціалістич-

них “державників”, Україна ніколи не мала державної самостійності і це щойно послідовники німецького жида Карла Маркса та москвина - “народовольця” Плеханова — ущасливили нею нашими зведеними на манівці нарідами. Чи ж Україна не була самостійною за Велико-Княжою Добою, про славу якої знав тодішній світ та коли західньо-європейські королівські двори покровнювались з нашими великокнязями володарями та коли донька Ярослава Мудрого була навіть королевою Франції . . . А хіба Україна не була самостійною за наших Королівських Часів! Була вона самостійною за Гетьманщини “Самодержця Руського” — Великого Богдана!!!

Неймовірний в історії нашого народу факт профальшовання такої великої в його житті події, як **проголошення самостійності УНР**, був засуджений не звичайним собі пересічним українським патріотом, але, як вже надмінювалось, ще дореволюційним і найвизначнішим носієм **самостійницького ідеалу**. Але цього мало. Проф. Шелухин був не лише **знавцем права та законности**, але ще й **визначним науковцем** — університетським професором права та великим знавцем історії України взагалі, а зокрема історичного підложжя Переяславської Угоди України з Московією.

Однак і вище сказане ще не дає повноти духового образу того визначного сина Української Землі. Це був передусім **державник**. Як відомо, коли до влади прийшов Гетьман Павло, він кликав до співпраці представників і лівих наших партій, коли вони мали якусь вартість і могли бути корисними для державного відродження України. І коли, як правило, вони відмовлялись (виймком був соціаліст-демократ Василь Мазуренко, що в гетьманському кабінеті міністрів був товаришем міністра фінансових справ, та було й кіль-

ка інших). Став до співпраці з Гетьманом і проф. Шелухин.

Коли прийшло до відновлення новітньої Гетьмансько-Козацької Держави, Гетьман того **безкомпромісового самостійника** й засадничого **республіканця**, зробив Сенатором, але на тому не був кінець. Знаючи його великий український патріотизм і будучи певним, що проф. Шелухин зуміє гідно відстояти пляновані кордони Української Держави, Гетьман призначив його ще й Головою Мирової Делегації на пересправи з Мировою Делегацією большевицької Московії. І він не помилився, бо кордони України мали бути посунені в південні частини Курської, Воронізької губерній північної Донеччини й децю на північний захід від природних кордонів Чернігівщини.

Мабуть ніщо не підкреслило справжнє державницьке настановлення того великого республіканця, як саме його вірна служба Україні за часів Монархістичної Гетьманщини. Вважаючи за республіку навіть Гетьманщину “самодержця руського” Богдана Хмельницького, як він самого себе обзивав — доперва можемо належно оцінити державницький патріотизм проф. Шелухина, що не завагався стати на службу Україні за новітньої зовсім нереспубліканської Гетьманщини.

Тож, його присуд, яким він засудив наших **протисамостійницьких** творців УНР та їхню **зафедеративлену** самостійність, від якої вже після її проголошення відмовлялись, ще й пофальшувавши дату її проголошення — був присудом не лишень фахового судді, з яким рахувався б кожний шануючий себе нарід, але присудом великого державника-патріота.

Все повище подане написане *pro domo suo*, цебто для нашого власного й хатнього вжитку. Бо було б корисним для нашого всеукраїнського політичного

об'єднання, коли б ми не форсували соціалістичних традицій нашого хиткого республіканського самостійництва та вже на еміграції не накидали всій українській спільноті вже й готових “президентів”, хоч жодний з них ніде й ніколи ні в Україні, ні на еміграції всенароднім полосуванням **не вибирався** та які, де факто і де юре, були і є хіба **символом незаконно узаконеного беззаконня**.

Ще було б зрозумілим, коли б для пропаганди між чужинцями ми, принагідно згадували й про проголошення самостійности УНР, певна річ промовчючи про те, що за самостійність голосувало лише 38 представників соціалістичних партій, що аж ніяк не представляли волі більшості населення України. З цього боку, було б далеко більше **імпонуючим**, коли б чужинці довідались, що 29 квітня 1918 року, українці **відновили вже існувавшу** Українську Гетьманську Державу, тим паче, що її відновлювало не 38 осіб, а майже 7,000 делегатів з цілої України, що репрезентували **більшість її автохтонного** й продукуючого населення. Вони не голосували, хто “за”, хто “проти”, а хто “утримався” . . .

Коли серед тисячних делегатських мас пролунало сдне слово “Гетьмана!”, “Гетьмана!”, “Гетьмана!” то зчинився такий вибух радісних вигуків, яких либонь ні до того, ні після того Україна не була свідком. Люди з навали радісних почувань плакали, обнімались, цілувались, линули козацькі пісні . . . Та й не диво, бо ж переважна кількість делегатів складалась з козаків Чернігівщини, Полтавщини та козацьких нащадків з цілої України.

Не було тоді ні довгих промов, ніхто й не забирав слова в справі голосування . . . Лише коли голова зборів запропонував обрати на Гетьмана всієї України Павла Скоропадського, цирком немов струснуло землетрусом, коли пролунало могутнє: “Хай живе

Гетьман"! А з появою Гетьмана, овації зробились ще голоснішими. Ледве голова зборів, делегат з Полтавщини Юрченко, заспокоїв розбурхане людське море, щоб дати слово Гетьманові. Його промова була дуже коротка. Ось тих кілька історичних слів:

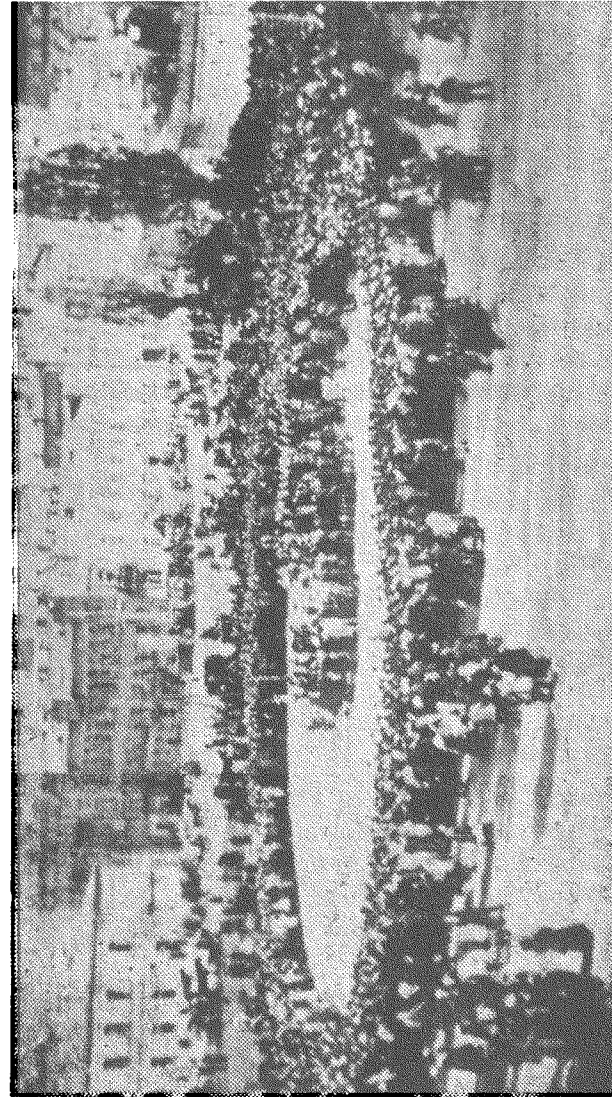
“Панове! Я дякую вам за те, що довірили мені власть. Не задля власної користи беру на себе тягар тимчасової влади. Ви самі знаєте, що всюди шириться анархія і що тільки тверда влада може завести лад. На вас, хлібороби, і на статечних кругах населення будуть спиратися і молю Бога, щоб дав нам сили й твердості врятувати Україну”.

Ті слова Гетьмана були покриті могутнім: “Многая літа!”, “Хай живе Ясновельможний Пан Гетьман"! Коли великий гомін трохи ушух, пролунали слова Миколи Коваленка, одного з головніших ініціаторів проголошення Гетьманщини:

“Всю владу передаємо до рук нашого батька — Гетьмана Павла Скоропадського"! В ту ж мить Гетьмана підхоплюють на руки й обносять поміж непроглядними тисячними масами присутніх делегатів під звуки співу козацьких пісень та невгаваючих радісних вигуків . . .

Закінчилось те відновлення Гетьманщини на Майдані св. Софії. Спершу в Софійській Катедралі єпископ Никодим поблагословив і помазав Гетьмана, після чого ті, що змогли вміститись в катедралі, процесією з духовенством вийшли під радісні передзвони з Софійської Дзвіниці, збудованої Гетьманом Мазепою. Могучньо дзвонив тоді найбільший її дзвін “Рафаїл”, немов бажаючи, щоб радісну новину, що лучила Україну зі старою Гетьманщиною, яку Москва касуючи, писала, щоб на Вкраїні за гетьмана “й думати забули”!.. — почула вся Україна.

Чи почула вона чи ні, але почула той могутній

Вибір ген. Павла Скоропадського Гетьманом всієї України. — Світлину узяв Майдан св. Софії в Києві, пропаятого дня 29-го квітня 1918 р. На ньому, по козацькому звичаю, стали в коло тисячі представники більшості населення України, щоб вислухати молебня вдячності Богові за те, що по 154-річній перерві, знову сподобив Рідну Землю мати Гетьманщину, по якій так тужив, і так полум'яно вірив у її прихід Про рок України — Великий Тарас.

дзвін Центральної Рада й боючись, що Гетьман повиарештовує її, сама розбіглась. Про ту подію тепер пишеться, що німці поставили Гетьмана, а Гетьман за допомогою німців... розігнав Центральну Раду! Правдою є, що чимало між присутніми делегатами було таких, що поприходили на молебін з рушницями, бо... боялись, що уряд УНР дасть наказ міліції розігнати ті тисячі делегатів, що пішли на Софійський Майдан подякувати Богові, що післав Україні Гетьмана.

Закінчилась та історична подія тим, що хор з Катедралі Святої Софії під її передзвони співав Гетьманові всієї України "Многая літа", а передтим єпископ Никодим проказав відповідне до тієї хвили слово.

Не було в мойому пляні, хоча б і так укоротці, згадати й за ту нашу другу історичну подію. Однак, вона варта того, хоч і не спеціально тому, що проголошувалась Гетьманщина, лишень тому, що ті, що її проголошували, ні в кого не прохали дозволу, але зуміли переконати закликаних УНР німців, що відновлена Гетьманщина буде не лише в інтересах України, але й в інтересах Німеччини. Це тому німці не виступили збройно ні в оборону УНР, ані не взяли збройної участі у відновленні Гетьманщини. Знову ж Гетьман Павло Скоропадський відновив Гетьманщину після найбільш **законного міжнародного права**. Бо не стало царя, що після Переяславської Умови, був тим зверхником, що об'єднував Московію і Україну, — не стало й **законного зв'язку**, який об'єднував ті два народи.

Згадав про це ще й тому, що в Американській Республіці, де живе чи не найбільша кількість українського живла, пропаганда традицій, розуміється "світлик", самостійності УНР вже набрала аж такого розмаху, ніби та фальшива дата "22 січня", своїм змістом дорівнює даті "4 липня", якою була прого-

лошена **справжня самостійність** З'єдинених Стейтів Америки. На жаль, не пригадую, де саме доводилось читати, коли в англійській мові писалось для американців, що, мовляв, наше "22 січня", це те саме, що "ваше, американське, 4 липня". Чи ж і справді ті дати тотожні? Ні! Зміст тих дат **абсолютно** не є тотожним. Де, в якому місці в Деклярації Незалежності З'єдинених Стейтів Америки **касувалась** приватна власність на землю, **касувалось** стале військо та писалось би, що "справу федерації з народами англійського Королівства мали б вирішити Американські Установчі Збори"?! А після того проголошення, президент Вашингтон написав би ще й в газеті, що "самостійність — це лише етап до федерації, і федералістична традиція на далі залишається провідною ідеєю нашого національно-політичного життя...". Тут вже не кажемо, що в тій Деклярації покликалися на Бога, тоді, коли Четвертий Універсал був **безбожний**, бо в нім ані єдиного разу не було згадано за Бога!!!

Та й тієї проуєнерівської пропаганди було ще замало, вона й далі приховано чи й одверто не вщухає. А водночас з цим провадиться й далі знеславлення Гетьманщини, що при всіх своїх навіть і найбільших хибах, була нашим **єдиним й найбільшим державно-конструктивним твором**.

Все ще далі тільки й чуєш, як "Німці розігнали Центральну Раду й поставили гетьмана"; про "карні загони", про "федерацію" тощо. Але прихильники **зафедеративленого** Четвертого Універсалу **мовчать** про те, що Гетьман проголосив **однобічну** федерацію тоді, коли всемогутня переможна Антанта **й чути не хотіла** про самостійність Гетьманської Держави, про що в Ясах і заявила гетьманським делегатам і на скріплення свого рішення, вислала Французьку Флоту до берегів Чорного моря. Пізніше та флоту ви-садила й десант. Вже за Директорії той десант загнав

назад на кораблі отаман Григоріїв, що помагав Петлюрі валити Гетьмана, а пізніше був і проти Петлюри.

Мовчать вони й про те, що німці **на 13 днів** раніше першими визнали самостійність України, після чого з великим ваганням та з жалем УНР, нарешті, вирішила тимчасово таки одірватись від свого соціалістичного московського співбрата... Та що, в данім випадку є найчільнішим, то це те, що Гетьман проголошував декларативну федерацію тоді, коли Анганта була проти самостійности України, а УНР проголошувала зафедеративленого Четвертого Універсалу, коли німці погодились **збройно** боронити самостійність УНР...

Щоб ще більше знеславити Гетьмана в очах американського політично-державницького проводу знайшлося аж п'ять колишніх членів Центральної Ради (такс либонь було їхнє число), що при допомозі деяких конгресменів, видрукували про того чесного українського патріота й найбільшого державного мужа, серед українців нашої доби, в "Конгресових Рекордах", як про "німецького гетьмана", мовляв, у його настановленні українці не приймали участі. Пізніше про те поширювалось і в українських газетах. Чи таке очернення державного провідника України було з українського патріотичного боку моральним, нехай кожний, що читає ці рядки, сам собі відповість.

Однак, ті члени Центральної Ради не написали, що це УНР **закликала німців** і це Гетьманові довелося їсти ту погалу кашу, яку заварила УНР з Німеччиною. Гетьман, як генерал російської армії майже чотири роки бився з німцями! Не згадали вони й того, що це УНР підписала з німцями так званий "хлібний мир", яким рятувала голодуючу Німеччину. Це не "німецький гетьман", а Українська Народня Республіка **першою** почала хлібом та всілякими сирівцями **скріплювати** голодуюче німецьке населення та, що

важливіше, **німецьку армію**, що на західному фронті продовжувала калічити та вбивати **американців**... Тут вже не кажу про те, що з закінченням війни з Німеччиною та Австро-Угорщиною, німці й австрійці мали спромогу використовувати свої війська, перші проти тих же американців та французів, а другі — проти італійців.

Можу запевнити, що це пишеться не для того, щоб з цією **правдою** йти, за прикладом згадуваних членів Центральної Ради, до американців, чи до американської преси — ні!!! Таке мені й на думку не може прийти! Таке пишеться лише, щоб підкреслити **поступовання** тих наших республіканців, що вміли в Україні грати на низьких почуваннях наших бідніших селянських мас, а на еміграції **сталою пропагандою продовжують** і далі замулювати правду не лише про їхнє **соціалістичне будівництво**, але й правду про дату проголошення Четвертого Універсалу УНР! А водночас з цим мовчать про **повний його зміст**. Тож, про все це в імені **правди** я написав. Бо знання нашого минулого таким, яким воно було, це вже половина успіху в майбутньому. Тож, згадуючи слова великого патріота України, поета й письменника Богдана Лепкого, прокажу за ним і я: "Хто минувшини не знає, той про будучність не дбає!".

На Безбатьківщині, 12 січня, 1964.

У СПРАВІ СВЯТКУВАНЬ СВЯТ САМОСТІЙНОСТИ УКРАЇНИ

Пишучи про справу нашої в ліпшому разі сумнівної й вимушеної обставинами проголошеної самостійности УНР, мені прийшли на думку щорічні святкування свят, якими відзначається проголошення самостійности тієї чи іншої частини однієї Української Землі. Бо ж святкуємо, крім проголошення самостійности УНР, ще й проголошення відновлення самостій-

ної Гетьманщини, що була продовженням самостійної Української Гетьмансько-Козацької Держави з часів Гетьмана Богдана Хмельницького; свято проголошення самостійності Галичини, свято проголошення самостійності Закарпатської України та свято відновлення самостійності України її тимчасовим урядом у Львові. Останні два проголошення, як певно кожному відомо, сталися за другої світової війни.

Не знаю, як zareагував би чужинець на відзначування свята самостійності різних частин **однієї** Української Землі, **однієї** для **всіх** українців України, **одного** українського народу.

Як мені гадається, вже либонь **найвища пора** вибрати якусь **одну дату** для святкування **одного свята** проголошення чи відновлення Самостійності України. Назва "Свято Відновлення Самостійності України" було б найбільш відповідним. Бо словом "відновлення" давалось би кожному українцеві й чужинцеві до зрозуміння, що ми не починаємо щось нового, лише **відновлюємо** те, що існувало за наших Великих Князів, за наших Королів та за нашого Гетьмана-монарха Богдана Хмельницького, чи вживаючи його власного вислову — "Самодержця Руського".

На такому святкуванні можна згадати навіть і Кубань, чи бодай лише Кубансько-Чорноморське Козацтво, що як і наше Українське Козацтво, належить до українського народу. Незаперечним є той факт, що за нашої новітньої Гетьмансько-Козацької України, ніхто інший, як лише сам Голова Кубанської Ради, інженер Дмитро Рябовол, переговорював з Гетьманом Павлом у справі об'єднання Кубані з Україною. Його проукраїнські погляди козака-соборника датувались ще з його студентських часів, під час його студій на Київській Політехніці, коли він навіть належав до Української Студентської Громади. Будучи з ним особисто знайомим ще з 1913 року, могу

тут повісти, що одне його турбувало, а саме: як переконати Кубанських Козаків Лінейців, що не були українського походження й вживали московської мови й тому можуть робити спротив у справі об'єднання з Україною. Та тепер, коли навіть етнічно зовсім чужі собі народи Західної Європи, прагнуть тіснішого об'єднання, то чому не лишень уся Кубань, але й Дон, що прагнув об'єднання на федеративних умовах під одним гетьманом для всіх Козацьких Народів, та й інші козацькі народи так близькі до України після її спільної з ними козацької традиції, не могли б спричинитися до однієї федеративної, конфедеративної чи ще якої іншої, але **великої** та **могутньої** Українсько-Козацької Великодержави. Отже, маючи на увазі вище сказане на тім нашім однім святі Самостійності України, варто було б згадати й за Кубань.

Постає питання: яку ж саме вибрати дату для такого означення того свята? Чи й далі продовжувати святкувати дату 22 січня, цебто дату проголошення в ліпшому разі не дуже виразної й безапеляційної самостійності УНР, чи **ясне і недвозначне відновлення** самостійної Гетьмансько-Козацької Держави Богдана Хмельницького, доконаної 29 квітня Гетьманом Павлом Скоропадським?

Фактом є, що ці дві дати заіснували на Східних Українських Землях, що по кількості українського населення переважають в кілька разів усі інші Західні Українські Землі навіть і до купи взяті. То ж над цими двома датами треба було б і зупинитись та вибрати одну з них. Яку ж саме ми мали б вибрати для щорічного й одноразового святкування **Свята Самостійності всієї Соборної України?**

Я особисто вважав би найбільш доречним і відповідним святкувати **дату 29 квітня**. Зовсім не тому, що Шевченко, наш великий і геніяльний поет та пророк Гетьмансько-Козацької України збудив у мене

велику віру в спасенність гетьмансько-козацького ідеалу; й не тому, що коли його судила Москва, то обвинувачувала в тому, що Шевченко **“проголошував славу гетьманському правлінню”**; рівнож не тому, що Гетьманщину називав “Святою”, як і не тому, що він був **найславнішим гетьманцем**, що й сам себе називав **“гетьманцем”!!!** Ба, навіть і не тому, що давно колись, ще за царських часів, світлої пам’яті адвокат Микола Міхновський, скріпив у мені збуджену Шевченком віру в гетьмансько-козацький ідеал! Ні! Причина зовсім інша і чисто правно-законного міжнародного характеру. Датою 29 квітня, пачого нового не починалось, лишень спонтанно **відновлювалось** те, що існувало.

Відновлення легітимної Гетьманщини за тієї дати, не супроводилось голосуванням хто “за”, хто “проти”, а хто “утримався”, як то робило 49 членів Малої Ради вночі 25 січня, 1918 року, в будинку Центральної Ради. Не було в тім відновленні Гетьманщини не то згадки про федерацію, але в ній не було навіть і найменшого натяку про неї. Та що є найчільнішим, то це те, що своєю Грамотою Гетьман Павло Скоропадський відновив перервану Московією самостійну державницьку тяглість з часів її існування за Гетьмана Богдана Хмельницького, що існувала до Переяславської Угоди. Зрештою, навіть і після тієї угоди, Український Нарід аж до його смерті (Хмельницького) жив незалежним державним життям, маючи лише спільного царя для двох різних народів. Бо коли Гетьман Богдан, чи, певніше сказати, його послі “волили” під “московського царя православного”, то зовсім не значило, що “козако-руський народ” об’єднався з московським народом. Це тому, й дата 29 квітня є нашою найчільнішою датою з усіх наших проголошених дат самостійности за нашої доби.

Вона є рівнож найважливішою датою величезно-

го законно-правного значення! Нею захована наша тисячорічна державницько-самостійницька тяглість!!! Бо коли Гетьман Павло відновленням Гетьманщини продовжував існування самостійної Української Держави з часів Гетьмана Хмельницького, то останній продовжував існування нашої самостійної Велико-Княжої Держави. Коли ми це узглядимо, тоді лишень можемо зрозуміти чого варта пофальшована дата 22 січня, коли ми наше, хай вже й соціялістичне, та ще й зафедеративлене державницьке життя починали **від себе й фактично все на собі й скінчили**.

Тепер, коли вже почалось нове зміновіховство, покищо в незначній частині нашої еміграції, що сьогодні вже ходить “для обміни думок” до советських агентів, так званих “культурників”, а завтра може і виїздити на Україну під ніж московського ризника-окупанта — та справа, яку порушую вже буде байдужою або й смішною. Але переважаюча більшість еміграції залишиться **вірною** ідеалові самостійности України. Це тому й порушую справу святкування **лише одного** святкування **Свята Самостійности всієї Соборної України**.

Не один з читачів з повище написаного про Четвертий Універсал може навіть і обуритись, як, мовляв, можна писати таке про “22 січня”, за якого бились і вмирили наші козаки та стрільці й за нього пішли може й на доживотне вигнання?!

Що ж, це правда! Козаки й стрільці, далєбі, бились і вмирили й воліли довічне вигнання, як зраду самостійности України, але не за “22 січня”, коли ніякої, навіть і зафедеративленої самостійности **не проголошувалось**. Та, припустімо, що вона проголосилась отим Четвертим Універсалом, яким **касувалось** **стале українське військо**, цебто **касувалось** тих, що мали б і надалі **боронити самостійність**, як же себе почували б ті козаки й стрільці, які вже не були по-

трібні для оборони самостійности, бо їх мали розпустити . . .

З огляду на те, що ще в царські часи наша студентська молодь пішла в своїй масі не за гетьмансько-козацьким ідеалом Тараса Шевченка й не за гетьмансько-козацькою наукою Миколи Міхновського, лише за соціалістичним шляховказом Карла Маркса й тим самим шляхом пішла Центральна Рада та вийшовши з неї соціалістична УНР — відновлення Гетьманщини, наш молодий соціалістичний інтелектуал з тих соціалістичних державо-творів, зустрів її вельми вороже й вже з самих її початків почав творити змови на її знищення. А знищивши протигетьманським повстанням і не створивши кращої, хай вже й соціалістично-республіканської державности, чи хоча б і, припустімо, такої “поганої”, якою була Гетьманщина — той наш соціалістично-республіканський загаль і на еміграції з завзяттям, гідним ліпшого вжитку, стало обкидав і далі обкидає болотом той наш, і при всіх своїх хибах, найбільш **конструктивно - творчий період** нашого **справжнього самостійного й державного** існування. Водночас з цим провадилось і виправдання тих, що вміли зруйнувати, нехай вже й погану гетьманську хату, але не вміли збудувати й найпоганішого республіканського хліва, щоб в нім разом з худобою перебути негоду . . . Обкидаючи Гетьманщину болотом, ті, що це робили й тепер ще роблять, мали й мають простий розрахунок, бо чим поганішою буде Гетьманщина, тим більше буде виправдання історією тих, що **вміли руйнувати, але не вміли** будувати.

Маючи такий стан, чи ж можна сподіватись, щоб наш оковпачений загаль міг погодитись на святкування справді державницької і самостійницької дати —

“29 квітня”? Маю великий сумнів. Бо зразу ж будуть витягнені “федерація” Гетьмана, “карні заго-ни”, “москалі, яких приймав Гетьман на службу” тощо.

В грамоті, якою відновлювалось вже колись існувавшу й самостійну Гетьманщину, не було написано, що справу федерації вирішать Українські Установчі Збори, як про те писалось, отже це удокументовано, Четвертим Універсалом. Рівнож, і після проголошення Гетьманщини, Гетьман ніде не писав, що відновлена Гетьманщина, це є лишень “етап до федерації” та що “федералістична традиція” й надалі лишається “провідною ідеєю нашого національно-політичного життя”, як про те, вже вкоротці після проголошення самостійности УНР, писав той, хто її проголошував, цебто — Голова Української Центральної Ради, проф. Михайло Грушевський.

Фактом є, що Гетьман Павло Скоропадський оголосив чисто декларативну й односторонню проклямацію лишень тоді, коли переможна Антанта, під впливом московських царських дипломатів і чути не хотіла про самостійність України. Саме такою декларацією Гетьман рятував фактично й далі існувавшу й далі самостійну Гетьманську Державу.

Що міг робити Гетьман, коли в Ясах, у Румунії, де було представництво Антанти, устами колишнього київського консуля Еміля Енно, було заявлено гетьманському послові д-р Іванові Коростовцеві, що:

“Україна, або вірніше сказати Південна Росія, ніколи не мала ані своєї історії, ані національної або етнографічної окремішности. Вона створена німцями: Форгачем і графом Шептицьким (?!), щоб розвалити Росію. Українська мова штучно створена галичанами з політичними цілями. Уряд гетьмана Скоропадського, яко германофільський, має бути скасований і

замінений об'єднанням російським урядом” (Проф. Дмитро Дорошенко. “Історія України”, Том II, стор. 409).

Гетьман, бажаючи рятувати самостійність Гетьманської України, уповноважив свого посла заявити представництву переможної Антанти, що коли перешкодою “до визнання України є сама особа Гетьмана, то він, Гетьман, готовий зріктися влади” (Взяте з тієї ж “Історії України” й з тієї ж сторінки — О. В.). Але й це не допомогло. Отже, так й дійшло до вище надміркованої **однобічної декларації** про федерацію.

Це не був “Варшавський Договір” Головного Отамана Симона Петлюри, де були підписи представників УНР і Польщі. Тієї Росії, з якою мав би федеруватись Гетьман нема ще й тепер. Але фактом є, що після декларації “федеративного” кабінету міністрів і далі де факто самостійно існувала Гетьманщина, мали б бути забезпечені **усі права** “на розвиток її державности і національної самобутности” та “негайне оголошення закону про державний сойм і вибори до нього на демократичних основах” (Проф. Дмитро Дорошенко, “Історія України”, Том II, стор. 415. — Підкреслення — О. В.).

Після проголошення декларативної федерації, Гетьман Павло Скоропадський не пристав до тих, що репрезентували Білу Росію, ні на колишніх царських теренах Росії, ані не пристав і до білої еміграції й до кінця свого життя підно репрезентував Самостійність України, висилаючи на всілякі конференції меморандуми, боронючи права нашого народу на самостійне, державне існування.

Не так поступив проф. Михайло Грушевський, що проголосивши не дуже певну самостійність УНР, вже вкоротці писав за федерацію, пізніше закликав еміграцію вертатись під фактично московську черво-

ну окупацію, а вкінці й сам виїхав, спантеличивши багато українського еміграційного патріотичного загалу, що й був вимордований або скінчив своє життя на засланнях.

Дехто може сказати, що відновлена Гетьманом Павлом Гетьманщина, була інспірована Гетьманщиною “самодержця руського” Гетьмана Богдана Хмельницького, яка, мовляв, була сфедерована з московським царем, тож в її відновленні вже були федеративні первні. Але, коли того роду унією України з Московією між двома народами існувала федерація, то зі смертю царя Миколи Другого, її прийшов кінець. Бо відновлення Гетьманщини, було водночас і відновленням Самостійности України, яка була за Великого Богдана, козацького вождя-монарха, до Переяславської Умови.

До певного роду федеративної Гетьманщини почало доходити вже після смерти Великого Богдана, коли Виговський зрадив свою присягу тому “самодержцю руському”, даючи обітницю, що не посягатиме на булаву його сина Юрія й відновив виборність гетьманів. Саме це й стало прокляттям для справи самостійности України та було початком історичного періоду, відомого під назвою Руїни. Бо як показала практика, виборна система повертала Україну в розбрат та внутрішню боротьбу за булаву.

Кожний, що хоча трохи знає історію України, пригадає, що діялось на нашій Рідній Землі, коли Виговський усунув законного Гетьмана Юрія, сина Богдана Хмельницького. Це тоді, після виборів Виговського на гетьманський провід, доконтині невеликою частиною прихильної до нього козацької частини, цебто після скасування Монархістичної Гетьманщини — на Україні, вживаючи термінології з 1919 року, крім “Виговськівців”, зродилися “Пушкарівці”, “Цюцюринці”, “Сомківці”, “Ханенківці”, “Золотаренків-

ці”, “Брюховецьківці”, “Барабашівці”, “Тетерівці” та інші дрібніші “івці”.

Той образ часів Старої Руїни, в тотожній копії опакувався і за наших часів. Це тоді, після повалення одного гетьмана-монарха, на Україні, крім “Петлюрівців”, аж заройлось від “Зеленівців”, “Григорівців”, “Волохівців”, “Оскілівців”, “Пашківців”, “Шепелівців”, “Махнівців” та інших, хоч часто патріотичних “івців”.

Наша історія опакувалася майже в повній тотожності, коли не стало одного Гетьмана-Монарха Павла Скоропадського. Вся різниця хіба в тому, що Виговського, який виступив проти монархістичного заповіту Гетьмана Богдана, вбили поляки, а Петлюру, що виступив проти **найбільш законного монархістичного** Гетьмана Павла, що **відновив** Гетьмансько-Козацьку Самостійну Україну — вбили москвини. Оце й був справжній фінал протигетьманського бунту, що й започаткував нову Руїну, на цей раз таку, що піде до історії вже під назвою Великої Руїни!!!

Шевченко так любив Україну, що від нього неодноразово перепадало й найвизначнішому Гетьманові Богданові. Він гостро картав його за Переяславську Угоду... Коли б Шевченко жив за нашої доби, зовсім можливо, що він картав би й Гетьмана Павла за його “федерацію”, хоч порівнюючи її чисто декларативну однобічність, вона не мала тієї міжнародної законності, що мала Переяславська Угода. Бо та декларація з неіснуювщою Росією, була звичайним собі клаптиком паперу, що був розліплений по афішових стовпах Києва (автор цих рядків бачив його на власні очі), щоб представники чужої преси розголосили по світі та заспокоїли протисамостійницькі настрої щодо України, переможних держав Антанти.

А **всеж**, Шевченко, навіть і картаючи Гетьмана Хмельницького, писав:

“Мир душі твоїй Богдане!
Не так воно стало;
Москалики, що заздріли,
То все очухрали...”

Вже самих цих кілька рядків свідчать про те, що Шевченко виправдував Гетьмана Богдана, бо його Переяславська Угода була продиктована добрими замірами для України, пишучи, що “не так воно стало”, як бажав для добра України той наш найславніший гетьман-монарх.

Що саме так розцінював Шевченко те потягнення Богдана, може свідчити ще й те, що він підкреслив ще й велич Гетьманщини з часів Хмельницького, коли писав:

“Згадайте Богдана,
Старого Гетьмана,
Будете **панамі!**
(Підкреслення — О. В.)

Чи наші соціалісти з Центральної Ради, що викидали зі столиці України козацькі полки, що мали назви гетьманів, а з ними й “Перший Козацький Полк ім. Гетьмана Богдана Хмельницького”, боронити Росії; що їздили до Петрограду жебрати для України... автономії, а **вимушену обставинами** самостійність України проголошували лишень до Українських Установчих Зборів, а проголосивши її, писали і говорили про те, що **“Через самостійність до федерації є тепер нашим гаслом!”** — чи ж бажали вони одірватись від московського пана, щоб бути паном на власній землі?! Чи ясно і остаточно вони проголосили про це в Четвертій Універсалі? — Ні! Того не було!!!

Отже, дата 29 квітня, дата відновлення нашої рідної й нам одним питоменної Гетьманщини, є де факто

і де юре найбільш законною датою відновлення нашої Московією перерваної самостійності України!!!

При неймовірно великим пофальшованні нашого минулого тими, що знищили Гетьманщину та їхніми наслідниками та прихильниками, годі сподіватись, щоб тим самотнім святом Самостійності Соборної України зробилася, як я вже надмінював, дата 29-го квітня, 1918 року, коли спонтанно й правно-законно після міжнародного права, була відновлена новітня Самостійна Гетьмансько-Козацька Державність України. Але, дай Боже, щоб на недалекім вже Світовім Всеукраїнським Конгресі, ця вельми важлива справа була порушена й об'єктивно та зі всіх боків обговорена і остаточно вирішена.

І коли, більшістю делегатів, буде ухвалена дата свята проголошення, хай вже й тієї сумнівної самостійності УНР — цебто дата "22 січня", то було б імперативом, а водночас і заманіфестуванням чесності членів Конгресу, коли б ту пофальшовану дату, бодай заступили правдивою, цебто датою "25 січня"! **Бо який** шануючий себе нарід святкував би фальшиву дату проголошення своєї державної самостійності?!

Большевики побили всі рекорди фальшівництва. Наші соціалісти, що були на Україні предтечами большевиків, творили фактично соціалістичну республіку, заступивши слово "соціалістична" словом "народна". Але й пофальшували наше минуле, особливо, що торкається Гетьманщини, як навіть і саму дату проголошення самостійності УНР, все ж не дорівняли московським большевицьким фальшівникам! Але їхнє пофальшування минулого полишило глибокі сліди, особливо в молодшій еміграції та зовсім молодого нового покоління. Тож, як я надмінював угорі, годі сподіватись, щоб святом Самостійності Соборної

України була дата "29 квітня" — найславніша дата е історії новітньої України!

Але мусимо сподіватись оздоровлення наших взаємовідносин. Бо найвища вже пора всім нам спам'ятатись і усвідомити ту незаперечну правду, якою ми всі грішимо ще з часів першої еміграції та яка вчить нас фактами зі світової історії, а особливо з нашої власної історії України, що фальшом, байдужістю (отим нашим — "моя хата скраю, я нічого не знаю!") та розбратом народи **не визволяються!!!**

"Відмовитись", як слушно писала "Батьківщина", від Гетьманства — означало б погодитись з московською анатемою на Мазепу в час білих царів, а на Гетьмана Скоропадського — за червоних вождів. А це — політичне обезголовлення української вільної справи, бо державницьких традицій України, збірником яких є Гетьманство — не можна заступити холодно-спекулятивним об'єднанням партій і такою ж холодною і шабльоновою їхньою "єдністю".

Коли ж Автор згадав про Всеукраїнський Конгрес (на еміграції), то задум скликання його треба привітати, тим більше, що він вийшов із середовища приналежного до УНРади. Бо це одночасно свідчить ще раз про те, що УНРада з своїм екзильним Д. Центром не стала авторитетним проводом навіть для тих середовищ, що в неї увійшли і для тих, які об'єдналися навколо 22-го січня.

А якщо так, то прийшов час, щоб на Конгресі, по-демократичному, відсунути те, що себе не виправдало, а на його місце покликати інший авторитетний чинник.

Розум диктує сприйняти Чин 29 квітня, як базу єдності і спільної дії.

Коли ж Конгрес, мав би, за принципом штучної більшості, стати чиясь прибудівкою, в якій гетьманці мали б відмовитися від своєї основи основ,

з “правом” доказування, що біле є біле, — то гетьманцям немає інтересу входити в таку установу.

Ідеться про те, щоб Конгрес став авторитетною установою, приємливою для всіх наших напрямків на базі пошанування, а не підпорядкування.

Такою базою є тільки Гетьманство із своїм 1000-літнім досвідом, з якого вийшов і традиційний український провід — Гетьманський Рід. Він не змагається за пост екзильного президента, прем'єра чи міністра, а справедливо в ім'я добра, без запобігання перед “більшістю”, — об'єднує всіх та співпрацює з найздібнішими, не дивлячись на їхню партійну чи віроісповідну приналежність.

Україна у своїй боротьбі здобула собі провід та узаконила його своїми традиціями.

Відмовитись від Гетьманства, це значило би відмовитися від найсвітлішого акту “29 квітня, 1918 року”, що робить нас гордими, бо вмиває наше національне обличчя, забруджене різними автономіями та федераціями!

Відмовитися від Гетьманства, це значило би знехтувати найбільш історично-правним, державницьким актом, що виводив Україну на світову арену, як націю стародержавну, — не якийсь новородок! — якої державність зачалась не від 1918 року, лише в замряченій віках давнині Велико-Княжої Доби, Галицько-Володимирівського Королівства, а відновлювалась Великим Гетьманом Богданом! А коли ненажерлива Московія, руками цариці Катерини II, велике діло відновленої “самодержцем руським” (так обзивав себе Хмельницький, некоронований монарх Козацької України), — знищила, воно було реставровано Гетьманом Павлом й знову славно нагадало про своє існування цілому світові!

Про велич новітньої Гетьмансько-Козацької Держави засвідчили горді німці, коли в час приїзду Геть-

мана Павла до Німеччини, вулиці Берліну замайорили жовто-блакитними прапорами... Німецький імператор вітає Українського Монарха як рівний собі рівного. В Кілі Німецька Фльота виструнчилась перед Українським Гетьманом... На її кораблях скрізь жовто-блакитні прапори... Оркестри грають “Ще не вмерла Україна”... Гримлять гарматні сальви, вітаючи Господаря воскреслої України!!!

Десь у ті ж часи, польська преса (“Нови Свят”, “Америка Ехо”) писали, що **“Спасіння Польщі тільки в руках братів українців і їх Ясновельможного Пана Гетьмана”**. Це в ті часи, поляки чухали свої потилиці та казали, що вже час їм **“забути за Львів, бо був час, коли українці були в Кракові”** (“Америка Ехо за липень або серпень, 1918 року. Це подаємо за “Америккою” з 28 лютого, 1951 р.). Це рівнож, за Монарха України, за св. пам. Гетьмана Павла, після того, як Він приєднав до України Холмщину, Варшава і Краків **вкрилися чорними прапорами жалоби, а польська преса на цілий світ верещала про “чварти розбюр Польські”**.

Та чи не найкраще підкреслив велич новітньої Гетьмансько-Козацької Держави Ленін, тодішній червоний цар червоної Московії, коли на зборах петроградських робітників, проказав такі історичні слова: **“Коли втримається Гетьманщина, то Росія повернеться в кордони Московського Князівства з XV століття”**. Все це получене зі заіснуванням дати **“29 квітня”!!!**

І якою ж протидержавницькою датою виглядає в порівнянні з тією датою, фальшива, соціялістична, противійськова та безбожна дата **“22 січня”**, того ж 1918 року! Але чи не було то Боже Провидіння, що дало нам і правдиву дату **“22 січня”**, але 1919 року. Як би ми до неї не підходили, як би її не розглядали, однак не можна не визнати, що на тлі нашого со-

ціялістичного будівництва, то далєбі була світла дата, що була урочисто відзначена на Майдані св. Софії не лише великою кількістю народу, але й було відправлено молебня.

Чи це кому подобається, чи ні, але **справедливість і правдолюбність** вимагають віддати належне для пошановання тієї історично-правдивої дати, за якої проголошувалась злука Українських Земель в одну соборну Україну. І хоч святкування дати “29 квітня” — дати **відновлення** Гетьманщини покриває і дату відновлення соборности, бо ж Гетьман, відновлюючи Гетьманщину, не називав себе лише “Гетьманом України”, але “Гетьманом всієї України” (підкреслення моє — О. В.). Проте, беручи під увагу, що український загал ще належно не збагнув величезного значення для Українського Народу дати “29 квітня”, що мала би бути одним Державним Святом України, святом **відновленої і незалежності, і соборности** Українських Земель — майбутній Всеукраїнський Конгрес, **мав би скреслити** фальшиву дату “22 січня” з 1918 року й ухвалив замість неї дату “29 квітня”. А другим нашим рівнож **Всеукраїнським** святом мала би бути правдива дата “22 січня”, з 1919 року, як свято **Соборної України**. То мав би бути свого роду компроміс.

Маючи на увазі, що дуже часто шляхом компромісів досягається великого, тому і Гетьманці, і Унерівці, і інші наші політичні групи — мали би піти на компроміс. Тож коли Всеукраїнським Конгресом ухвалиться святкування дати “29 квітня”, як дати **Відновлення Державної Самостійности, а правдиву** дату “22 січня”, як дату “**Соборности України**” — це було б **найбільшою заслугою** еміграції перед Українським Народом та нашою поневоленою Батьківщиною.

Ціна 1 доляр